

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

CANER ŞAFAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2024/41763)

Karar Tarihi: 8/7/2025

R.G. Tarih ve Sayı: 29/9/2025 - 33032

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA
Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN
Başkanvekili : Basri BAĞCI
Üyeler : Engin YILDIRIM
Rıdvan GÜLEÇ
Recai AKYEL
Yusuf Şevki HAKYEMEZ
Yıldız SEFERİNOĞLU
Selahaddin MENTEŞ
İrfan FİDAN
Kenan YAŞAR
Muhterem İNCE
Yılmaz AKÇİL
Ömer ÇINAR
Metin KIRATLI
Raportör : Olcay ÖZCAN
Başvurucu : Caner ŞAFAK
Vekili : Av. Yılmaz ÇOLAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, özel hukuk kişileri arasındaki borç ilişkisinden doğan alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğramasından kaynaklı zararın tazmin edilmemesi nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/7/2024 tarihinde yapılmıştır. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevap sunmuştur.

4. Birinci Bölüm tarafından 27/5/2025 tarihinde yapılan toplantıda, başvurunun niteliği itibarıyla Genel Kurul tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden başvurunun Genel Kurula sevkine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar şöyledir:
6. Başvurucu 1974 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir.

A. İcra Takibi ve İtirazın İptali Davası Süreci

7. Başvurucu, T. Bankası A.Ş. (Banka) aleyhine 9/11/2010 tarihinde Şişli 3. İcra Müdürlüğünde (İcra Müdürlüğü) 48.854 TL asıl alacak üzerinden icra takibi başlatmıştır. Yapılan itiraz üzerine takip durmuş ve başvuru, davalı Bankanın itirazının iptali ve asıl alacağa ticari faiz işletilmesi talebiyle dava açmıştır. Bu davada, dava dışı B. Konut İnş. Taah. Tic. A.Ş.'nin (Şirket) inşa etmeyi taaahhüt ettiği konutu satın almak üzere Bankadan konut finansman kredisi kullandığını, Şirkete 20.000 TL ve Bankaya da 28.854 TL ödeme yaptığını, konutun teslim edilmeyeceğinin anlaşıldığını, bu nedenle dava dışı Şirkete ve Bankaya yaptığı tüm ödemedan Bankanın müteselsilen sorumlu olduğunu ileri sürmüştür.

8. İstanbul 2. Tüketici Mahkemesi (2. Tüketici Mahkemesi) 30/1/2020 tarihinde, dava dışı Şirketin bu krediye kefil olması ve kredinin bağlı kredi olması nedeniyle Şirket ile Bankanın tüketici olan başvurucuya karşı müteselsilen sorumlu oldukları gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne, davalının itirazının iptaline, takibin 48.854 TL asıl alacak ve asıl alacağa takip tarihinden borç tamamen ödeninceye kadar işleyecek yıllık %9 temerrüt faizi uygulanmak suretiyle devamına, 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 67. maddesi gereğince asıl alacak tutarının %20 oranında takdir edilen 9.770.80 TL icra inkâr tazminatının davalıdan alınarak başvurucuya verilmesine, fazlaya ilişkin 738 TL'lik talebin reddine karar vermiştir. Bu karar taraflarca temyiz edilmeyerek 1/7/2020 tarihinde kesinleşmiştir.

9. Bireysel başvuru dosyasına sunulan 19/6/2020 tarihli icra dosyası kapak hesabında faizin 42.667,61 TL olduğu belirtilmiştir. Banka tarafından 2/7/2020 tarihinde toplam 119.114,76 TL icra dosyasına yatırılmış ve borç ödenmiştir. Ödemeye ilişkin reddiyat makbuzunda alınması gerekli harçlar düşüldüğünde başvurucuya ödenecek bedelin toplamda 115.866,48 TL olduğu anlaşılmıştır.

B. Bireysel Başvuruya Konu Munzam (Aşkın) Zarar Davasına İlişkin Süreç

10. Başvurucu 17/12/2020 tarihinde Banka aleyhine İstanbul 10. Tüketici Mahkemesinde (10. Tüketici Mahkemesi) dava açmıştır. Bu davada lehine hükmedilen icra inkâr tazminatı, vekâlet ücreti ve yargılama gideri toplamı 17.028 TL dâhil olmak üzere toplamda 119.114,76 TL tahsil edilmesine rağmen asıl alacak ve faiz bedeli toplamının ödeme tarihinde yaklaşık 92.822,60 TL olduğunu ve alacağının faizi aşan şekilde değer kaybına uğradığını belirterek 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 122. maddesi uyarınca munzam zararına karşılık fazlaya ilişkin hak ve alacak talebi saklı kalmak kaydıyla 100.000 TL'nin 2/7/2020 tarihinden itibaren işletilecek faiziyle birlikte ödenmesini talep etmiştir.

11. 10. Tüketici Mahkemesi 9/3/2021 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucunun itirazın iptali davasında temerrüt faizi istediği hâlde yasal faize hükmedildiği, bunu temyiz sebebi yapmadığı, oysa tacir olan Banka yönünden ticari/avans faizine hükmedilmesinin mümkün olabileceği, munzam zarardan kaynaklanan tazminat borcunun doğması için aranan kusurun borçlunun temerrüde düşmedeki kusuru olduğu, davalı Bankanın temerrüde düşmedeki kusurundan ve munzam zarar şartlarının oluştuğundan bahsedilemeyeceği ifade edilmiştir.

12. Başvurucu, istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 46. Hukuk Dairesince (Bölge Adliye Mahkemesi) 15/12/2022 tarihinde gerekçe değişikliğine gidilmiş ve hükmün ortadan kaldırılarak farklı gerekçe ile davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; munzam zarar iddiasının ileri sürüldüğü durumlarda sorumluluk için diğer koşulların varlığı durumunda borçlunun temerrüde düşmedeki kusurunun varlığının asıl olduğu, temerrüt sonrasında borçlunun temerrüde düşmedeki kusurunun alacaklı tarafından ispatının gerekmeyeceği, aksine borçlunun temerrüde düşmede kusursuz olduğunu ispatlamadıkça ortaya çıkan munzam zarardan sorumlu olacağı ifade edilmiştir. Kusursuzluğu ispat yükünün Banka üzerinde olduğu ancak asıl olanın ülkenin ekonomik şartlarına ilişkin soyut anlatımdan ziyade alacaklının bizzat kendi özel şartlarına ilişkin zarar iddiasının somutlaştırılması ve ispatlanması olduğu, bunun ispatlanamadığı, bu nedenle munzam zarar şartlarının oluştuğundan bahsedilemeyeceği belirtilmiştir.

13. Başvurucu, kararı temyiz etmiştir. Temyiz dilekçesinde, alacağını geç alması ile bu süre zarfında paranın değer kaybına uğraması arasında illiyet bağı olduğunu, ödeme yapılması gereken on yıllık sürede döviz, altın ve enflasyon değerleri dikkate alındığında mal varlığında zarar meydana geldiğini ve oluşan bu munzam zararın 6098 sayılı Kanun'un 122. maddesi uyarınca davalı tarafça giderilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

14. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi (Anlatım kolaylığı açısından sonraki bölümlerde Yargıtay Daireleri yönünden sadece Daire numaralarına yer verilecektir.) 12/3/2024 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi kararını onamıştır. Kararın gerekçesinde;

i. Munzam zararın varlığı için gereken ilk koşulun bir para borcunda borçlunun temerrüdünün varlığı olduğu, para borcunun kaynağının aşkın zararın talep edilebilirliği için herhangi bir önemi bulunmadığı, bu anlamda 6098 sayılı Kanun'un 122. maddesinin kaynağı ne olursa olsun temerrüt faizi yürütülebilir nitelikte olmak koşuluyla bütün para borçlarında uygulanma olanağına sahip olduğu, borcun dayanağının haksız fiil, sözleşme, sebepsiz zenginleşme, kanun yahut vekâletsiz iş görme olabileceği ve aşkın zarar borcunun hukuki sebebinin asıl alacağın temerrüde uğraması ile oluşan hukuka aykırılık olması nedeniyle borçlunun aşkın zararı tazmin yükümlülüğünün asıl borç ve temerrüt faizi yükümlülüğünden tamamen farklı, temerrüt ile oluşmaya başlayan asıl borcun ifasına kadar geçen zaman içinde artarak devam eden ve asıl borçtan tamamen bağımsız yeni bir borç olduğu,

ii. İkinci koşulun borçlunun temerrüdü nedeniyle temerrüt faiziyle karşılanamayan alacaklı zararının mevcudiyetinin gerektiği, 6098 sayılı Kanun'un 122. maddesi kapsamına kanuni temerrüt faizinin yanında akdî temerrüt faizinin uygulandığı borç ilişkilerinin de dâhil olduğu,

iii. Üçüncü koşulun borçlunun temerrüde düşmede kusurlu olması gerektiği, zira aşkın zarar sorumluluğunun temerrüt faizinden sorumluluktan farklı olarak kusur sorumluluğuna dayandığı, aranan kusurun ise borçlunun temerrüde düşmekle ortaya çıktığı, diğer koşulların varlığı durumunda borçlunun temerrüde düşmedeki kusurunun varlığının asıl olduğu, temerrüt sonrasında borçlunun temerrüde düşmedeki kusurunun alacaklı tarafından ispatı gerekmeyeceği, aksine borçlunun temerrüde düşmede kusursuz olduğunu ispatlamadıkça ortaya çıkan aşkın zarardan sorumlu olduğu,

iv. Son koşulun ise borçlunun temerrüdü ile alacaklının munzam zararı arasındaki illiyet bağının mevcudiyeti olduğu, bu çerçevede alacaklının borçlunun temerrüde düşmesi ile ileri sürdüğü aşkın zarar olgusu arasındaki illiyet bağını ispatla yükümlü olduğu,

v. Asıl alacak ve faizleri yönünden icra takibinde bulunulması veya dava açılmasıyla aşkın zararın sona ermeyeceği gibi icra takibi veya dava açılması sırasında asıl alacak ve temerrüt faizi yanında talep edilmemesi hâlinde dahi takip veya davanın konusuna dâhil bir borç olarak da kabul edilemeyeceği, bu nedenle asıl alacağın faizi ile birlikte tahsiline yönelik icra takibinde veya davada munzam zarar hakkının saklı tutulduğunu gösteren bir ihtirazi kayıt dermeyerine da gerek olmadığı ve ayrı bir dava ile de zamanaşımı süresi içinde her zaman istenmesinin mümkün olduğu,

vi. Aşkın zarar alacaklısının tazminat talebinde bulunabilmesi için öncelikle kaynağı ne olursa olsun bir alacağı olduğunu, borçlunun temerrütte bulunduğunu, illiyet bağını ve bu alacağını tahsil edememesinden veya geç ödeme yapılmasından doğan ve duruma göre mal varlığında azalma veya engellenen kazançlardan oluşan zararını kanıtlamak zorunda olduğu, varlığı iddia olunan zararın yine alacaklı tarafından yasal ispat vasıtalarıyla somut, inanılır ve açık bir biçimde ispatlaması gerektiği, bu itibarla salt ülkenin ve piyasanın içinde bulunduğu ekonomik olumsuzluklardan olan enflasyon, yüksek faiz, para değerindeki düşüş gibi olgulara dayalı olarak ileri sürülen aşkın zarar talebinin alacaklının bu sebeple zarara uğradığını açık ve somut bir biçimde iddia ve ispat etmediği müddetçe 6098 sayılı Kanun'un 122. maddesi kapsamında aşkın zararın kanıtı olarak ileri sürülemeyeceği ve anılan şartlar sebebiyle ortaya çıkan olumsuzlukların alacaklı zararı olarak kabul edilemeyeceği, yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma gibi nedenlerin davacıyı ispat yükünden kurtarmayacağı gibi herhangi bir ispat kolaylığı da sağlamayacağı, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik olumsuzluklardan hareketle ileri sürülen soyut ve varsayıma dayalı zarar iddialarının hükme esas alınamayacağı,

vii. Ayrıca bir para borcunun ödenmesinde temerrüde düşülmesinden dolayı alacaklının zarara uğrayacağı kabul edilerek bu zararın ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum dikkate alınarak belli bir oranda olacağının benimsendiği ve 6098 sayılı Kanun'un 120. maddesi yollaması ile 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun hükümleri çerçevesinde temerrüt faiz oranlarının belirlendiği, buradan hareketle kanun koyucunun tüm bu ekonomik olumsuzlukları değerlendirip bunların doğuracağı zarar dolayısıyla tazminat oranını Anayasa'dan aldığı kanun yapma yetkisine dayanıp temerrüt faizi olarak belirlemiş iken zımnen bu takdirin yerinde olmadığı ileri sürülüp sadece aynı ekonomik

göstergelere dayanılarak tazmin edilecek zararın geçmiş günler faizinden fazla olduğunun kabul edilemeyeceği,

viii. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun (Hukuk Genel Kurulu) 29/3/2022 tarihli ve E.2021/11-938, K.2022/401 sayılı kararında belirtildiği üzere uğranıldığı iddia olunan zararın yetkili mercinin belirlediğinden fazla olduğunun ileri sürülmesi hâlinde ise artık açılmış olan davaya özgü somut vakıalara dayanılması gerektiği, bunların da yasal, elverişli ve geçerli delillerle, geçerli ispat kuralları dairesinde kanıtlanması gerektiği, kanıtlanacak olguların geç ödeme ile davacının maruz kaldığı zararı doğuran vakıalar ve bu vakıalar nedeniyle uğranılan fiilî zarar olduğunun açıklandığı,

ix. Temyizen incelenen kararın tarafların karşılıklı iddia ve savunmalarına, dayandıkları belgelere, uyumsuzluğa uygulanması gereken hukuk kuralları ile hukuki ilişkinin nitelendirilmesine, dava şartlarına, yargılama ve ispat kuralları ile kararda belirtilen gerekçelere ve özellikle Hukuk Genel Kurulunun 29/3/2022 tarihli kararında açıklandığı üzere munzam zarar koşullarının somut olayda gerçekleşmediği, aşkın zararın genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma) dışında davacının durumuna özgü somut vakıalarla ispatlanması gerektiği, yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu ve paranın satın alma gücünde meydana gelen azalmanın davacıyı ispat yükünden kurtarmayacağı gibi herhangi bir ispat kolaylığı da sağlamayacağı, davacının geç ödeme ile maruz kaldığı zararı doğuran vakıaların dosya kapsamında ispat edilemediği ifade edilmiştir.

15. Başvurucu, nihai kararı 10/6/2024 tarihinde öğrenmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Mevzuat Hükümleri

16. 22/4/1926 tarihli ve 818 sayılı mülga Borçlar Kanunu'nun "Munzam zarar" başlıklı 105. maddesi şöyledir:

"Alacaklının düçar olduğu zarar geçmiş günler faizinden fazla olduğu surette borçlu kendisine hiç bir kusur isnat edilemeyeceğini ispat etmedikçe bu zararı dahi tazmin ile mükelleftir.

Bu munzam zarar derhal takdir olunabilirse hakim, esasa dair karar verir iken bu zararın miktarınıdahi tayin edebilir."

17. Bu Kanun'u ilga eden 6098 sayılı Kanun'un "Aşkın zarar" başlıklı 122. maddesi şöyledir:

"Alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa, borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür.

Temerrüt faizini aşan zarar miktarı görülmekte olan davada belirlenebiliyorsa, davacının istemi üzerine hâkim, esas hakkında karar verirken bu zararın miktarına da hükmeder."

18. 3095 sayılı Kanun'un "Kanuni faiz" başlıklı 1. maddesi şöyledir:

"Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılır.

Cumhurbaşkanı, bu oranı aylık olarak belirlemeye, yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkilidir."

19. 3095 sayılı Kanun'un "Temerrüt faizi" başlıklı 2. maddesi şöyledir:

"(Değişik : 15/12/1999 - 4489/2 md.) Bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için 1 inci maddede belirlenen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir. Söz konusu avans faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur.

Temerrüt faizi miktarının sözleşmede kararlaştırılmamış olduğu hallerde, akdi faiz miktarı yukarıdaki fıkralarda öngörülen miktarın üstünde ise, temerrüt faizi, akdi faiz miktarından az olamaz."

2. Anayasa Mahkemesi Kararları

20. Anayasa Mahkemesinin 15/12/1998 tarihli ve E.1997/34, K.1998/79 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

İTİRAZIN KONUSU: 4.12.1984 günlü, 3095 sayılı 'Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un 1., 2. ve 4. maddelerinin, Anayasa'nın 2., 5. ve 10. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

...

Eser sözleşmesine aykırılık nedeniyle açılan alacak davasında davacı vekilinin Anayasa'ya aykırılık savını ciddi bulan Mahkeme, 3095 sayılı Yasa'nın 1., 2. ve 4. maddelerinin iptali için başvurmuştur.

....

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralları

4.12.1984 günlü, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un iptali istenilen maddeleri şöyledir:

1-'Madde 1-Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse faiz ödemesi senelik yüzde otuz oranında yapılır.

Bakanlar Kurulu, ekonomik şartları dikkate alarak bu oranın yüzde seksenine kadar artırma ve eksiltme yapabilir. Bakanlar Kurulunun bu konudaki kararı, kararın alınmasını izleyen takvim yılı başından itibaren uygulanır.'

2-'Madde 2-Bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için 1 inci maddede belirlenen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur.

Bakanlar Kurulu Kararı ile bu oran 1 inci maddesindeki oran dahilinde artırılabilir veya eksiltilebilir.

Ödeme yerinde ve ödeme zamanındaki banka iskontosu yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile, ticari işlerde temerrüt faizi T.C. Merkez Bankasının kısa vadeli krediler için öngördüğü reeskont faiz oranına göre istenebilir.

Temerrüt faizi miktarının sözleşmede kararlaştırılmamış olduğu hallerde, akdi faiz miktarı yukarıdaki fıkralarda öngörülen miktarın üstünde ise, temerrüt faizi, akdi faiz miktarından az olamaz.'

...

3095 sayılı Yasa'nın genel gerekçesinde :

"Türk parasının değerinin önemli ölçüde azalmadığı, enflasyon oranının çok düşük olduğu devirlerde yürürlüğe giren Borçlar Kanunu'nun 72 ve 103 üncü maddeleriyle kanunî faiz ve temerrüt faizi yüzde beş olarak tespit edilmiştir. Türk Ticaret Kanununun 9 uncu maddesiyle de kanunî faiz yönünden Borçlar Kanununun sözü edilen maddesine atıfta bulunularak aynı oran benimsenmiş, temerrüt faizi ise ticarî işler için yüzde on olarak kabul olunmuştur.

10 Mayıs 1984 gün ve 18397 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tebliği ile vadeli mevduat faizleri yüzde elli ikiye varan oranlarda tespit edilmiştir. Diğer bir ifadeyle zamanında hakkını elde edemeyen bir alacaklı parasını bankaya veya Devlet tahviline yatıramamaktan ötürü yukarıda açıklanan miktara varan bir kâr mahrumiyeti ile karşı karşıya bulunmakta, buna karşılık yüzde beş ve yüzde on oranındakanunî faiz ve temerrüt faizi alabilmektedir. Alacaklı kişi aynı zamanda paraya ihtiyacı bulunduğu kredi sağlama yoluna gitmekte ve bu sefer daha da yüksek oranda bir faiz borcu altına girmektedir. Bu durumda borçlu, borcunu zamanında ödememesinden kazançlı çıkmakta, dava ve icra yoluna başvurulmadan ödemede genellikle bulunulmamaktadır. Zira dava ve takip sırasında geçecek her süre borçlunun lehine çalışmaktadır.

Belirtilen durumun dava ve icra takiplerini artırdığı açıktır. Borçlular sadece haklarında dava açılmasına ve icra takibinde bulunulmasına sebebiyet vermekle kalmayıp bunların uzaması için her türlü yola başvurmaktadırlar.

Tasarı kötü niyetli kişilerin bu davranışlarının önüne geçilmesi, kanunî faiz ve temerrüt faizinin günün koşullarına uydurulması için düzenlenmiştir.

Temerrüt faizi ile ilgili olarak Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu dışındaki diğer kanunlarda da hükümler bulunduğundan, bunların tamamının değiştirilmesi güçlük arz edeceğinden ve ayrıca ilerde enflasyon oranının düşmesi sonucu kanunlarımızdaki eski

oranlara kolaylıkla dönüşü sağlama açısından düzenlemenin ilgili kanunlarda değişiklik suretiyle yapılması yoluna gidilmemiş, ayrı bir kanunla yapılmasının yerinde olacağı düşünülmüştür"

denilmektedir.

...

2- Yasa'nın 1. Maddesiyle 2. Maddesinin Birinci ve İkinci Fıkralarının İncelenmesi

Mahkeme, itiraz konusu kuralların, Anayasa'nın 2. ve 5. maddelerine aykırılığını ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesindeki hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına saygılı, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasakoyucunun da uyması gereken temel hukuk ilkeleri ve Anayasa bulunduğu bilincinde olan devlettir.

Anayasa'nın 5. maddesinde, 'Devletin temel amaç ve görevleri ...; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.' denilmektedir. Buna göre Devlet, bireyin yaşamını kolaylaştırmak, insan onuruna yaraşır bir ortam yaratmakla yükümlüdür.

3095 sayılı Yasa'nın 1. ve 2. maddelerinin birinci fıkralarında, yasal ve temerrüt faiz oranı senelik % 30 olarak belirlenmiş, maddelerin ikinci fıkralarında da belirli koşulların gerçekleşmesi durumunda, bu oranın % 80'ine kadar artırma ve eksiltme yetkisi Bakanlar Kurulu'na verilmiştir.

Bakanlar Kurulu bu yetkiye dayanarak 1.1.1998 gününden geçerli olmak üzere % 30 oranını % 50'ye çıkarmıştır. Bu artırmaya karşın, yasal ve temerrüt faiz oranları banka mevduat faiz oranlarının çok gerisinde kalmıştır.

Hazine'nin iç borçlanma aracı olarak kimi zaman çıkardığı tahvil ve bonolara ödediği faizler de yasal faiz oranının çok üzerinde gerçekleşmiştir. Dövizin Türk lirası karşısında kazandığı yıllık değer de yasal faiz oranlarının çok üstünde olmuştur.

Hazine Müsteşarlığı verilerine göre 1984-1998 yıllarının 14 yıllık ortalama artışı Toptan Eşya Fiyat Endeksi'ne göre % 65, Tüketici Fiyat Endeksine göre % 68'dir. T.C. Merkez Bankası'nca belirlenen ağırlıklı mevduat faiz oranları 1992 yılında % 74,24, 1993 yılında % 74,68'dir.

Enflasyon ve buna bağlı olarak oluşan döviz kuru, mevduat faizi, hazine bonusu ve devlet tahvili faiz oranlarının sabit yasal ve temerrüt faiz oranlarının çok üstünde gerçekleşmesi borçlunun yararlanmasında alacaklının zarara uğraması sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle, borçlu, süresinde borcunu ödememekte, yargı yoluna başvurulduğunda da yargı sürecini uzatma gayreti göstermekte, böylece yargı mercilerindeki dava ve takipler çoğalmakta, yargıya güven azalmakta, kendiliğinden hak almak düşüncesi yaygınlaşarak, kamu düzeni bozulmakta kişi ve toplum güvenliği sarsılmaktadır.

İtiraz konusu kuralların borçlu yararına, alacaklı zararına sonuçlar doğurması, ekonomik ve sosyal yaşamı olumsuz yönde etkilediği gibi Hukuk Devleti ilkesini de zedelemektedir.

Açıklanan nedenlerle, Yasa'nın incelenen kuralları Anayasa'nın 2. ve 5. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

..."

21. ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. ([GK] B. No: 2014/2267, 21/12/2017) kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

1. Başvuru, mahkemece hükmedilen alacağın değer kaybına uğratarak ödenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

...

74. Başvurucunun baraj inşaatı sözleşmesi çerçevesinde alacağının tahsili istemiyle açtığı dava Mahkemece 19/4/2002 tarihinde kısmen kabul edilmiş, temyiz üzerine hüküm Yargıtay 15. Hukuk Dairesince 6/6/2002 tarihinde onanmıştır. Buna göre derece mahkemelerince, başvurucunun baraj inşaatı sözleşmesi çerçevesinde yaptığı işlerin karşılığı olarak 62.969,69 TL alacağının DSI'den tahsili gerektiği kabul edilmiştir. Ancak başvurucunun bu alacağının tespit edilmiş olması tek başına mağdur sıfatını ortadan kaldırmamaktadır. Başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kaldırılabilmesi için ileri sürülen ihlalin hem zamanı hem de mağdurun bu hakkı kullanamadığı süre gözönüne alınarak telafi yoluna gidilmesi gerekmektedir.

75. Somut olayda başvurucuya 62.969,69 TL asıl alacağı yanında 348.027,70 TL tutarında faiz ödemesi yapılmıştır. Bununla birlikte başvuru, alacağına geç kavuştuğundan ve bu süreçte ülkede yaşanan enflasyonist ortamda alacağının değer kaybettiğinden yakınmaktadır.

76. Yukarıda da değinildiği üzere Anayasa Mahkemesinin daha önce gerek norm denetimi kapsamında gerekse de bireysel başvuru kapsamında verdiği çeşitli kararlarında alacakların da mülkiyet hakkı kapsamında olduğu, devlet tarafından alacakların geç ödenmesi hâlinde enflasyon oranları altında olmayan bir faiz ödenmesinin gerek bireyin hakları gerekse de kamu düzeni bakımından önem taşıdığı belirtilmiştir (bkz. §§ 71-73). Anayasa Mahkemesi bu bağlamda kişilerin mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen alacaklarının kamu kurumlarınca makul olmayan bir sebeple geç ödenmesi yüzünden değer kaybına uğratılmasının mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını kabul etmiştir (bkz. § 73).

77. Başvuru konusu olayda derece mahkemelerince, başvurucunun alacağı yönünden dört ayrı kalemde farklı temerrüt tarihleri esasları tespit edilmiş; buna göre başvurucunun 486,69 TL tutarındaki alacağının 10/10/1990 tarihi, 2.870,82 TL tutarındaki alacağının 9/6/1988 tarihi, 55.569,36 TL tutarındaki alacağının 16/3/1995 tarihi ve KDV düşüldükten sonra kalan 4.041,82 TL tutarındaki alacağının ise yine 16/3/1995 tarihi esas alınarak hak kazanıldığı belirlenmiştir. Başvurucuya bu alacaklarının toplamı olan 62.968,91 TL ise 348.027,70 TL tutarında işlemiş faiz ile birlikte 23/9/2002 tarihinde ödenebilmiştir.

78. Merkez Bankası verilerine göre enflasyonda meydana gelen artış oranları şöyledir:

- Haziran/1988 - Eylül/2002 : %203.613 (1988 yılı Haziran ayındaki 100 TL'nin 2002 yılı Eylül ayındaki gerçek karşılığı 203.512,50 TL'dir.).

- Ekim/1990 - Eylül/2002 : %60.427 (1990 yılı Ekim ayındaki 100 TL'nin 2002 yılı Eylül ayındaki gerçek karşılığı 60.326,70 TL'dir.).

- Mart/1995 - Eylül/2002 : %4.392 (1995 yılı Mart ayındaki 100 TL'nin 2002 yılı Eylül ayındaki gerçek karşılığı 4.291,59 TL'dir.).

79. Buna karşılık başvurunun mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilen toplam 62.968,91 TL tutarındaki alacağı için aynı dönemde başvurucuya 348.027,70 TL tutarında faiz ödemesi yapılmıştır. Bu verilere göre, ödenen faiz tutarına rağmen aynı dönemde enflasyonun yaklaşık kümülatif olarak %13.254 oranında arttığı, diğer bir deyişle başvurunun alacağı %1'inden bile daha az bir miktara düştükten sonra enflasyon karşısında bu alacağın önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödendiği görülmektedir. Nitekim Mahkemece alınan bilirkişi raporunda da başvurunun alacağının enflasyon karşısında değer kaybetmiş olduğunun açıkça belirtildiği görülmektedir (bkz. § 24).

80. Diğer taraftan kural olarak kişilerin kamudan olan alacaklarının herhangi bir yargısal sürece veya icra takibine gerek olmadan ödenmesi beklenir. Somut olayda ise başvurunun alacağının geç ödenmesinin makul bir gerekçesi mevcut olmadığı gibi, derece mahkemelerinin geriye dönük olarak tespit ettiği başvurunun alacağını kamu makamlarının ancak yapılan yargılama sonucu ödeyebildiği ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle yine kamu makamlarının yarar sağlamış olduğu anlaşılmaktadır.

81. Sonuç olarak başvurunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödendiği anlaşıldığından başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklendiği kanaatine varılmıştır. Bu tespite rağmen derece mahkemelerinin başvurunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamunun yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu değerlendirilmiştir.

82. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

..."

3. Özel Hukuk Kişileri Arasındaki Uyuşmazlıklarda Munzam Zarara İlişkin Yargıtay Kararları

22. Hukuk Genel Kurulunun 10/11/1999 tarihli ve E.1998/13-353, K.1999/929 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir (benzer yöndeki kararlar için bkz.13. Hukuk Dairesinin 1/6/1995 tarihli ve E.1995/267, K.1995/5451; 13. Hukuk Dairesinin 13/2/1997 tarihli ve E.1996/9985, K.1997/810; 11. Hukuk Dairesinin 14/2/2000 tarihli ve E.1999/10052, K.2000/1010; Hukuk Genel Kurulunun 7/2/2007 tarihli ve E.2007/11-55, K.2007/53; 13. Hukuk Dairesinin 19/6/2007 tarihli ve E.2007/4821, K.2007/8754; 7. Hukuk Dairesinin 9/3/2010 tarihli ve E.2009/8308, K.2010/1227; 15. Hukuk Dairesinin 25/4/2018 tarihli ve E.2017/2736, K.2018/1742; 11. Hukuk Dairesinin 16/9/2021 tarihli ve E.2019/5372, K.2021/5538; 3. Hukuk Dairesinin 18/10/2021 tarihli ve E.2020/10700, K.2021/10183; 6. Hukuk Dairesinin 14/11/2024 tarihli ve E.2023/1766, K.2024/4097; 6. Hukuk Dairesinin 13/1/2025 tarihli ve E.2024/3534, K.2025/15 sayılı kararları):

"...

Borçlu para borcunu vadesinde ödemediğinde (temerrüdü oluştuğunda) sözleşme veya yasa da belirlenen 'gecikme faizi' ödeme yükümü altına girer. Bu durumda BK. 103 uyarınca alacaklının mutlak ve tartışmasız bir zarara uğradığı kabul edilmektedir. O nedenle alacaklıya, uğradığı zararı isbat yükümü verilmeksizin, en önemlisi borçlunun, kusuru olup olmadığı araştırılmaksızın yasa gereği kabul edilen zararı giderme hakkı tanınmıştır.

...

BK. 105, kaynağı ne olursa olsun, temerrüt faiz yürütülebilir nitelikte olmak koşuluyla bütün para borçlarında uygulanma olanağına sahiptir. Borcun dayanağı haksız fiil, sözleşme, nedensiz zenginleşme, kanun, vekaletsiz işgörme olabilir.

...

Ülkemizde süregelen hiperenflasyonun yüzde yüzlerde seyrettiği, vadeli mevduatların en az bu oranlarda gelir getirdiği, yabancı para değerinin (kurların) her zaman temerrüt faiz oranlarını aştığı, banka kredilerinin yüzde iki yüze kavuştuğu, paranın iç alım (satım) alma değerinin büyük ölçüde azaldığı tartışmasız, yaşanan bir gerçek olduğu çok açıktır.

Böyle bir enflasyonist ortamda bireyin parasının değerini sabit tutmak ve kazanç sağlamak için bir çaba ve girişimlerde bulunması örneğin en azından vadeli mevduat veya kurları devamlı yükselen döviz yatırımlarında değerlendirmesi, olayların normal akışına, hayat tecrübelerine uygun düşen bir karine olarak kabul edilmesi zorunludur.

Gerçekte de, anlatılan enflasyonist ortamda yaşayan makul, normal bir kişinin parasını atıl biçimde elde tutmayacağı, gelir getirici bir yatırıma dönüştüreceği, insan yapısının ve menfaatlerini koruma içgüdüsünün de tabii bir sonucudur.

Hal böyle olunca, enflasyonist ekonominin olumsuz etki ve sonuçları kamuca az veya çok herkesin bildiği, en önemlisi gerekli olduğu taktirde bilinebilmesinin, kolayca gerçekleştirilebileceği ve mahkemelerinde bilgisi altında olan vakıalar olarak. kabulü gerekir. Yasal deyimi ile 'MARUF VE MEŞHUR' vakıalardır ve bunların. isbatına gerek yoktur (HUMK. md. 238/2).

Yine Bankalar Kanununun 37. maddesiyle, 121.1 sayılı Merkez Bankası Kanununun 4 ve 40 maddeleri gereğince, Hükümet ve Merkez Bankası'na ilan edilen vadeli mevduat faizleri ile Resmi Gazetede yeralan 'T.C. Merkez Bankası'nca Belirlenen Döviz Kurları ve Devlet İç Borçlanma Senetlerinin Günlük Değerleri' şeklinde gösterilen ve tüm günlük gazetelerde T.R.T. ile özel televizyonlarda da tekrarlanan ilanlar; hukuki güvenlik nedeni ile gerçeği aksettirdiği ve aksi sabit oluncaya kadar yazılı delil oluşturacağı da göz ardı edilemeyecek bir realitedir (MK. md. 7, 29, İİK. md.8/son f).

Bunların yanında; 20.10.1989 T. K.3 sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında 'para her zaman kullanılması mümkün ve temettü getiren bir meta olduğundan geç ödenmesi halinde zararın vücudu muhakkaktır' şeklindeki kabülde az yukarıda açıklanan hukuki tesbit ve bulguları doğrulamaktadır. Şu durum karşısında, alacaklının davasında dayandığı maddi olgulara uygulanması zorunlu görülen HUMK. md.238/2, ve MK.7 anlamında belirlenen delillerle alacaklı zararının kanıtlandığına ilişkin karinenin vücut bulduğu ve böylece davacının zararını isbat yükümünü ifa ettiği açıktır. Bu aşamadan sonra subut bulan karinenin aksini kanıtlayarak, sorumluluktan kurtulmak isteyen borçlunun; somut olayın özellikleri nedeni ile ya alacaklının bir zarara uğramadığını, yada borcunu zamanında ifa etmiş olsa idi .dahi alacaklının borç konusu miktarı değeri düşmeyecek bir biçimde değerlendiremeyeceğini ispat etmesi gündeme gelebilir.

Az yukarıda açıklananların ışığında, mahkemece özel dairesinin bozma kararında tesbit edilen yöntem ve araştırmalar eksiksiz yerine getirilmeli BK. 42 ve 43/2. maddeleri hükümleri de dikkate alınmak suretiyle toplanan deliller değerlendirilmeli ve hasıl olacak uygun sonuç çerçevesinde belirlenecek munzam zarara hükmedilmelidir.

..."

23. Hukuk Genel Kurulunun 29/3/2022 tarihli ve E.2021/11-938, K.2022/401 sayılı kararının ilgili kısımları şöyledir (benzer yöndeki kararlar için bkz.13. Hukuk Dairesinin 26/4/1984 tarihli ve E.1984/2506, K.1984/3157; 15. Hukuk Dairesinin 27/1/1995 tarihli ve E.1994/4985, K.1995/363; 15. Hukuk Dairesinin 21/3/2005 tarihli ve E.2004/4662, K.2005/1596; 19. Hukuk Dairesinin 20/3/2006 tarihli ve E.2005/11377, K.2006/2827; Hukuk Genel Kurulunun 31/10/2007 tarihli ve E.2007/11-668, K.2007/798; 14. Hukuk Dairesinin 8/7/2008 tarihli ve E.2008/5486, K.2008/9057; 15. Hukuk Dairesinin 12/5/2016 tarihli ve E.2016/1049, K.2016/2737; 19. Hukuk Dairesinin 2/4/2019 tarihli ve E.2018/1690, K.2019/2185; 17. Hukuk Dairesinin 25/3/2021 tarihli ve E.2020/2916, K.2021/3278; 3. Hukuk Dairesinin 10/3/2022 tarihli ve E.2022/691, K.2022/2136; 11. Hukuk Dairesinin 28/9/2022 tarihli ve E.2019/4241, K.2022/6411; 9. Hukuk Dairesinin 1/11/2023 tarihli ve E.2023/11296, K.2023/16397; 2. Hukuk Dairesinin 17/1/2024 tarihli ve E.2023/7422, K.2024/292; 10. Hukuk Dairesinin 27/11/2024 tarihli ve E.2023/13690, K.2024/11814; 3. Hukuk Dairesinin 24/4/2025 tarihli ve E.2024/3150, K.2025/2368 sayılı kararları sayılı kararları):

"...

16. Borcun ifasının geciktirilmesi borçlunun temerrüdü sonucunu doğuracaktır. Borçlunun temerrüdü hâlinde ise ortaya çıkacak olan hukukî sonuçlar TBK'nın 117 ve devamındaki maddelerde düzenlenmiştir. Bu sonuçlar arasında uyumsuzluğun niteliği itibariyle önem arz edenlerden ilki; TBK'nın 122. maddesinde düzenlenen aşkın (munzam) zarar kavramıdır. Öte yandan aşkın (munzam) zararın anlaşılabilmesi için öncelikle, borçlu temerrüdünün bir diğer sonucu olan temerrüt faizinin hukuksal niteliği üzerinde durulmasında yarar bulunmaktadır.

17. Temerrüt faizi, borçlunun para borcunu zamanında ödememesi ve temerrüde düşmesi üzerine TBK'nın 120. maddesi gereği kendiliğinden işlemeye başlayan ve temerrüdün devamı süresince varlığını sürdüren bir karşılık olması itibariyle zamanında ifa etm olgusuyla doğrudan bir bağlantı içerisinde. Bu kapsamda borçlu, kusurlu olsun veya olmasın borcunu zamanında ifa etmemiş olması durumunda temerrüt faizi ödemekle yükümlü olup bu durum ve temerrüt faiz oranları, 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun'un (3095 sayılı Kanun) 2. maddesinde 'Bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlu, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için 1 inci maddede belirlenen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecburdur.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, yukarıda açıklanan miktardan fazla ise, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizi bu oran üzerinden istenebilir. Söz konusu avans faiz oranı, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olur.

Temerrüt faizi miktarının sözleşmede kararlaştırılmamış olduğu hallerde, akdi faiz miktarı yukarıdaki fıkralarda öngörülen miktarın üstünde ise, temerrüt faizi, akdi faiz miktarından az olamaz.' şeklinde düzenlenmiştir.

18. Buna göre hukukumuzda alacaklıya, zararın varlığını, miktarını ve borçlunun kusurunu ispat zorunda kalmaksızın temerrüt faizini talep edebilme hakkı tanınmıştır. Ayrıca temerrüt faizi yükümlülüğünün doğumu için borçlunun alıkoyduğu paradan yarar sağlaması şart olmadığı gibi bu yararların iadesi amacı da bulunmaz. Temerrüt faizi talep edebilmek için borçlunun temerrüde düşmekte kusurlu olması şart değildir. Borçlu, bu konuda kendisine hiçbir kusur yüklenemeyeceğini ileri sürerek ve bunu kanıtlayarak faiz ödeme yükümlülüğünden kurtulamaz. Bunun yanında temerrüt faizi, sözleşmeden doğan para borçlarının yanı sıra, sözleşme dışı hukukî ilişkiden kaynaklanan para borçlarında da uygulama alanı bulur (Barlas, Nami; Para Borçlarının İfasında Borçlunun Temerrüdü ve Temerrüt Açısından Düzenlenen Genel Sonuçlar, İstanbul 1992, s. 127).

19. Uyuşmazlık konusunun temelini oluşturan aşkın (munzam) zarara ilişkin olarak ise TBK'nın 122. maddesi 'Alacaklı, temerrüt faizini aşan bir zarara uğramış olursa, borçlu kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlüdür.

Temerrüt faizini aşan zarar miktarı görülmekte olan davada belirlenebiliyorsa, davacının istemi üzerine hâkim, esas hakkında karar verirken bu zararın miktarına da hükmeder.' hükmünü haizdir. Bu hükümle uygulamada munzam zarar, kanunî tanımı ile aşkın zarar olarak adlandırılan hukukî kurum düzenleme altına alınmış olup mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun (BK) 105. maddesi de bu hususta aynı yönde düzenleme içermektedir.

20. Aşkın (munzam) zarar, para borcunun ifasında borçlunun kusuruyla temerrüde düşmesi nedeniyle alacaklı nezdinde ortaya çıkan zararın temerrüt faiziyle karşılanamaması hâlinde söz konusu olan bir zarar olup bu zarar, borçlunun temerrüdü ile borcun ödendiği tarih aralığındaki dönemi kapsamaktadır. Bu anlamda aşkın (munzam) zarar, temerrüt faizini aşan ve kusur sorumluluğuna dair ilkelere bağlı bir zarar türü olarak kabul edilir (Uygur, Turgut: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Şerhi, Cilt I, 2012, s. 810). Aşkın (munzam) zarar, borçlu temerrüde düşmeden borcunu ödemiş olsaydı, alacaklının mal varlığının kazanacağı durum ile temerrüt sonucunda ortaya çıkan ve oluşan durum arasındaki farktır.

21. Aşkın (munzam) zararın varlığı için gereken ilk koşul, bir para borcunda borçlunun temerrüdünün varlığıdır. Bu para borcunun kaynağının, aşkın (munzam) zararın talep edilebilirliği için herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Bu anlamda TBK'nın 122. maddesi, kaynağı ne olursa olsun temerrüt faizi yürütülebilir nitelikte olmak koşuluyla bütün para borçlarında uygulanma olanağına sahiptir. Borcun dayanağı haksız fiil, sözleşme, sebepsiz zenginleşme, kanun yahut vekâletsiz iş görme olabilir. Öte yandan hemen belirtilmelidir ki; aşkın (munzam) zarar borcunun hukukî sebebi, asıl alacağın temerrüde uğraması ile oluşan hukuka aykırılıktır. Bu nedenle borçlunun aşkın (munzam) zararı tazmin yükümlülüğü, asıl borç ve temerrüt faizi yükümlülüğünden tamamen farklı, temerrüt ile oluşmaya başlayan asıl borcun, ifasına kadar geçen zaman içinde artarak devam eden, asıl borçtan tamamen bağımsız yeni bir borçtur.

22. Aşkın (munzam) zararın varlığı için gereken ikinci koşul; borçlunun temerrüdü nedeniyle temerrüt faiziyle karşılanamayan alacaklı zararının mevcudiyetidir. Ancak alacaklının zararının temerrüt faizinden az yahut temerrüt faizine eşit olması durumunda, zararın temerrüt faiziyle karşılanacak olması sebebiyle aşkın (munzam) zararın varlığından söz edilemez. Bu aşamada önemle belirtilmelidir ki; TBK'nın 122. maddesi kapsamına kanunî temerrüt faizinin yanında akdi temerrüt faizinin uygulandığı borç ilişkileri de dâhildir. Eş söyleyişle alacaklının, borçlu ile arasındaki hukukî ilişkiden doğan temerrüt faizinin akdi yahut yasal olması, aşkın (munzam) zararın talep edilebilirliğine engel teşkil

etmez. Burada önem arz eden husus alacaklının temerrüt faiziyle karşılanamayan zararının mevcudiyetinin ispatıdır.

23. Aşkın (munzam) zararın varlığı için gereken üçüncü koşul; borçlunun temerrüde düşmede kusurlu olmasıdır. Zira aşkın (munzam) zarar sorumluluğu, temerrüt faizinden sorumluluktan farklı olarak kusur sorumluluğuna dayanmakta olup burada aranan kusur, borçlunun temerrüde düşmekteki kusurudur. Ancak aşkın (munzam) zarar iddiasının ileri sürüldüğü durumlarda sorumluluk için, diğer koşulların varlığı durumunda borçlunun temerrüde düşmedeki kusurunun varlığı asıldır. Başka bir anlatımla temerrüt sonrasında borçlunun temerrüde düşmedeki kusurunun alacaklı tarafından ispatı gerekmez. Aksine borçlu, temerrüde düşmede kusursuz olduğunu ispatlamadıkça ortaya çıkan aşkın (munzam) zarardan sorumludur.

24. Aşkın (munzam) zararın varlığı için gereken son koşul ise; borçlunun temerrüdü ile alacaklının aşkın (munzam) zararı arasındaki illiyet bağının mevcudiyetidir. Bu çerçevede alacaklı, borçlunun temerrüde düşmesi ile ileri sürdüğü aşkın (munzam) zarar olgusu arasındaki illiyet bağını ispatla yükümlüdür.

25. Aşkın (munzam) zarar bu hukukî niteliği ve karakteri itibarıyla, asıl alacak ve faizleri yönünden icra takibinde bulunulması veya dava açılmasıyla sona ermeyeceği gibi, icra takibi veya dava açılması sırasında asıl alacak ve temerrüt faizi yanında talep edilmemiş olması hâlinde dahi (TBK m. 122/2) takip veya davanın konusuna dâhil bir borç olarak da kabul edilemez. Bu nedenle asıl alacağın faizi ile birlikte tahsiline yönelik icra takibinde veya davada munzam zarar hakkının saklı tutulduğunu gösteren bir ihtirazî kayıt dermeyanına da gerek bulunmamakta olup ayrı bir dava ile de zamanaşımı süresi içerisinde her zaman istenmesi mümkündür.

26. Uyuşmazlık çerçevesinde üzerinde durulması önem arz eden bir diğer husus ise, aşkın (munzam) zararın ispatı olup esasen aşkın zararın ispatına ilişkin yükümlülük, bu zararın varlığını iddia eden alacaklının üzerindedir. Bu bağlamda aşkın (munzam) zarar alacaklısı, TBK'nın 122. maddesine dayalı olarak tazminat talebinde bulunabilmesi için öncelikle kaynağı ne olursa olsun evvela bir alacağı olduğunu, borçlunun temerrütte bulunduğunu, illiyet bağını ve bu alacağını tahsil edememesinden veya geç ödeme yapılmasından doğan ve duruma göre malvarlığında azalma veya engellenen kazançlardan oluşan zararını kanıtlamak durumundadır.

27. Aşkın (munzam) zararın talebinde varlığı iddia olunan zararın, yine alacaklı tarafından yasal ispat vasıtalarıyla somut, inanılır ve açık bir biçimde ispatlaması gerekir. Başka bir anlatımla alacaklı tarafca aşkın (munzam) zarar olgusu, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 194. maddesi gereğince ispata elverişli şekilde somutlaştırılarak ileri sürülen iddianın ispatı için gerekli tüm deliller somut olarak ortaya konulmalıdır. Bu itibarla salt ülkenin ve piyasanın içinde bulunduğu ekonomik olumsuzluklardan olan enflasyon, yüksek faiz, para değerindeki düşüş gibi olgulara dayalı olarak ileri sürülen aşkın (munzam) zarar talebi, alacaklının bu sebeple zarara uğradığını açık ve somut bir biçimde iddia ve ispat etmediği müddetçe, TBK'nın 122. maddesi kapsamında aşkın (munzam) zararın kanıtı olarak ileri sürülemez ve anılan şartlar sebebiyle ortaya çıkan olumsuzluklar alacaklı zararı olarak kabul edilemez. Dolayısıyla TBK'nın 122. maddesinde karşılanması öngörülen faizi aşan aşkın zararın, genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma) dışında davacının durumuna özgü somut vakıalarla ispatlanması gerekir. Başka bir anlatımla yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma, davacıyı ispat yükünden kurtarmayacağı gibi herhangi bir ispat kolaylığı da sağlamaz. Bu itibarla ülkenin içinde bulunduğu ekonomik

olumsuzluklardan hareketle ileri sürülen soyut ve varsayıma dayalı zarar iddiaları hükme esas alınamaz (Uygur, s. 816).

28. Ayrıca bir para borcunun ödenmesinde temerrüde düşülmesinden dolayı alacaklının zarara uğrayacağı kabul edilerek bu zararın, ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durum dikkate alınarak belli bir oranda olacağı benimsenmiş ve TBK'nın 120. maddesi yollaması ile 3095 sayılı Kanun'un hükümleri çerçevesinde temerrüt faiz oranları belirlenmiştir. Buradan hareketle kanun koyucu tüm bu ekonomik olumsuzlukları değerlendirip, bunların doğuracağı zarar dolayısıyla tazminat oranını T.C. Anayasası'ndan aldığı yasa yapma yetkisine dayanıp temerrüt faizi olarak belirlemiş iken, zımnen bu takdirin yerinde olmadığı ileri sürülüp sadece aynı ekonomik göstergelere dayanılarak tazmin edilecek zararın geçmiş günler faizinden fazla olduğu kabul edilemez.

29. Uğranıldığı iddia olunan zararın, yetkili merciin belirlediğinden fazla ve bu nedenle TBK'nın 122. maddesine dayanılarak aşkın (munzam) zarar istenilmesi hâlinde ise artık açılmış olan davaya özgü somut vakıalara dayanılması gerekir. Bunlar da yasal, elverişli ve geçerli delillerle, geçerli ispat kuralları dairesinde kanıtlanmalıdır. Burada kanıtlanacak olgular geç ödeme ile davacının maruz kaldığı zararı doğuran vakıalar ve bu vakıalar nedeniyle uğranılan fiili zarardır.

30. Yapılan açıklamalar ışığında somut olay değerlendirildiğinde; davacı tarafından 09.12.1999 tarihinde toplam 450.000TL'nin ... A.Ş.'nin Fatih Şubesi'ne yatırıldığı, anılan bedelin ... Off Shore Ltd. adlı bankaya ait hesaba aktarılması sonrasında davacı tarafından bu paranın tahsili için açılan davada yapılan yargılama sonucunda İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesinin 12.02.2015 tarihli ve 2014/1304 E., 2015/64 K. sayılı kararı ile 450.000TL'nin 09.12.1999 tarihinden itibaren işlemiş avans faizi ile birlikte davalıdan tahsiline karar verildiği, anılan kararı müteakip davacı tarafından İstanbul 22. İcra Müdürlüğü'nün 2015/4956 E. sayılı dosyası ile başlatılan icra takibi sonrasında 09.05.2016 tarihinde mahkemece hüküm altına alınan bedelin faiziyle davalıdan tahsil edildiği anlaşılmaktadır.

31. Dava dilekçesinde; davacının hüküm altına alınan alacağının 16 yıl sonrasında avans faiziyle tahsiline karar verildiği, sadece anaparaya işletilen avans faizi sonrasında temerrüt faiziyle karşılanamayan bir zararın ortaya çıkmasının kaçınılmaz olduğu, bu suretle paranın satın alma gücünün azaldığı, enflasyon oranının temerrüt faiz oranından fazla olması nedeniyle aradaki farkın aşkın (munzam) zararı oluşturduğu, ekonomik olumsuzlukların mevcut olduğu bir durumda bireyin parasını atıl tutmak yerine döviz, altın, devlet tahvili, gayrimenkul gibi yatırım araçlarına yönlendirerek yahut bir yıllık vadeli hesaba yatırıp enflasyonun olumsuz etkisinden korunacağı, bu sebeple benzer yatırım araçlarının getirisinin ortalaması bulunarak davacının aşkın (munzam) zararının belirlenmesi gerektiği iddiasıyla aşkın zararın tahsili talep edilmiştir.

32. Her ne kadar bozma kararında, ülkemizde belirli dönemlerde mevcut olan ekonomik olumsuzluklar nedeniyle paranın satın alma değerinin önemli derecede azaldığı, böyle bir ortamda bireyin parasının değerini sabit tutmak ve kazanç sağlamak için girişimlerde bulunmasının olayların normal akışına, genel hayat tecrübelerine uygun düşen bir karine olarak kabul edilmesinin zorunlu olduğu, enflasyonist ekonominin olumsuz etki ve sonuçlarının kamu tarafından bilindiği yahut bilinebileceğinden bu durumun mahkemelerin bilgileri dâhilinde olduğu, bu sebeple aşkın (munzam) zararın oluşumundaki zaman diliminin ekonomik koşullarının farklılığı gözetilmeksizin tüm dönem için somut ispat arayan yazılı gerekçeyle sonuca gidilmesinin hatalı olduğu belirtilmiş ise de; davacı tarafından talep edilen aşkın (munzam) zararın dayanağı olarak ileri sürülen iddia, geç ödeme nedeniyle kendisince, bizzat ve somut olarak uğranılan zarar iddiasından ziyade ekonomik

koşullardaki olumsuzluklar nedeniyle paranın satın alma gücündeki meydana gelen azalmanın aşkın (munzam) zararı oluşturduğu yönündedir. Başka bir anlatımla davacı tarafından, ülkemizdeki belirli dönemlerdeki ekonomik koşullarda mevcut olumsuzluklardan hareketle, kendi durumuna özgü şekilde açık ve somut olarak oluşan bir zarar olgusuna dair bir iddiada bulunulmadığı gibi bu yönde ispata yeter herhangi bir delil de sunulmamıştır. Açılan davada sadece, ekonomik koşullardaki olumsuzluklardan hareketle davacının durumunda olan bir bireyin elindeki varlığını koruma amacıyla belirli yatırımlara yönlendireceğine dair faraziyeyle dayalı olarak aşkın (munzam) zararın ortaya çıktığı ileri sürülmüştür.

33. Türk Borçlar Kanunu'nun 122. maddesi kapsamında aşkın (munzam) zararın talep edilebilirliğinin bir koşulu da alacaklı yönünden mevcut olan zararın açık ve somut bir biçimde ispatıdır. Bu bağlamda ekonomik koşullardaki olumsuzluklar nedeniyle paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma, alacaklı yönünden aşkın (munzam) zarar olarak nitelendirilemeyeceği gibi salt bu olguya dayanılması neticesinde zararın ispatına dair koşulun gerçekleştiği söylenemez. Zira burada zararın olgusunun, HMK'nın 194. maddesi kapsamında ispata elverişli bir şekilde somutlaştırılarak zarar iddiasının ispatı için gerekli tüm deliller ortaya konulmalıdır.

34. Bu itibarla davacı tarafından ileri sürülen, ülkemizdeki belirli dönemlerde mevcut olan ekonomik olumsuzluklardan enflasyon, yüksek faiz, para değerindeki düşüş gibi olgulara dayalı aşkın (munzam) zarar talebi, zarar olgusunun delili olarak kabul edilemez. Zira ülkemizdeki belirli dönemlerde var olan ekonomik koşullardaki olumsuzluklar nedeniyle paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma, tek başına davacının temerrüt faizi dışında bir zararının varlığının ispatı değildir. Dolayısıyla ekonomik şartlar sebebiyle ortaya çıkan yüksek enflasyon, döviz kurlarındaki dalgalanma, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma gibi olumsuzluklar, bir karine olarak kabul edilip davacıyı, kendi somut durumuna özgü vakıalarla oluşturduğu iddia olunan zararı ispat yükümlülüğünden kurtarmayacağı gibi davacıya bu yönde herhangi bir ispat kolaylığı da sağlamaz.

35. Hâl böyle olunca, TBK'nın 122. maddesinde karşılanması öngörülen faizi aşan aşkın (munzam) zararın, genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma) dışında davacının durumuna özgü somut vakıalarla ispatlanması gerekir. Burada kanıtlanacak olgular; ekonomik şartlar sonucu ortaya çıkan olumsuzluklar gibi genel ve soyut hususlardan ziyade geç ödeme nedeniyle davacının kendisinin, şahsen ve somut olarak uğradığı zarardır. Ancak mahkemece yapılan yargılama sırasında, davacı tarafından yukarıda belirtildiği şekilde bir zarar olgusunun ileri sürülüp yasal çerçevede ispatlandığı söylenemez.

..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

24. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün "Mülkiyetin korunması" başlıklı 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Her gerçek ve tüzel kişinin mal ve mülk dokunulmazlığına saygı gösterilmesini isteme hakkı vardır. Bir kimse, ancak kamu yararı sebebiyle ve yasada öngörülen koşullara ve uluslararası hukukun genel ilkelerine uygun olarak mal ve mülkünden yoksun bırakılabilir.

Yukarıdaki hükümler, devletlerin, mülkiyetin kamu yararına uygun olarak kullanılmasını düzenlemek veya vergilerin ya da başka katkıların veya para cezalarının ödenmesini sağlamak için gerekli gördükleri yasaları uygulama konusunda sahip oldukları hakka hâlel getirmez.

..."

25. Sözleşme'nin "Etkili başvuru hakkı" başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları

26. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin devletin doğrudan müdahalesinin söz konusu olmadığı özel kişiler arasındaki uyuşmazlıklar yönünden de -belirli durumlarda- mülkiyet hakkının korunması için gerekli tedbirleri alma yükümlülüğünü içerdiğini kabul etmektedir. Devletin pozitif yükümlülükleri çerçevesinde -özel kişiler arası mülkiyet ilişkileri bakımından olsa bile- kişilerin mülkiyet haklarına yapılacak keyfî müdahalelere karşı hukuksal bir koruma sağlaması gerekir. Bu bağlamda devlet, özellikle tarafların mülkiyet hakkına ilişkin uyuşmazlıklar yönünden gerekli usule ilişkin güvenceleri sunan etkin bir yargısal mekanizma oluşturma yükümlülüğü altındadır. Bu çerçevede oluşturulan yargı yollarında ulusal mahkemeler de iç hukukta yer alan ilgili kanunlar ışığında makul ve adil bir biçimde mülkiyet uyuşmazlıklarını çözmek durumundadır. AİHM bu gerekliliğin sağlanıp sağlanmadığını değerlendirirken uygulanan usulün bütününe incelemektedir (*Sovtransavto Holding/Ukrayna*, § 96; *Fuklev/Ukrayna*, B. No: 71186/01, 7/6/2005, §§ 90, 91; *Kotov/Rusya* [BD], B. No: 54522/00, 3/4/2012, § 112; *Anheuser-Busch Inc./Portekiz* [BD], B. No: 73049/01, 11/1/2007, §§ 82-87; *Capital Bank AD/Bulgaristan*, B. No: 49429/99, 24/11/2005, § 134; *Kushoglu/Bulgaristan*, B. No: 48191/99, 10/5/2007, § 47).

27. Ayrıca AİHM Sözleşme'nin 13. maddesi uyarınca temel hak ve özgürlüklerin ulusal düzeyde korunması için etkili bir başvuru yolunun var olması gerektiğini belirtmektedir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi yetkili ulusal makamlar tarafından Sözleşme kapsamına giren bir şikâyetin esasının incelenmesine izin veren ve uygun bir telafi yöntemi sunan bir iç hukuk yolunun sağlanmasını gerekli kılmaktadır. Ayrıca bu hukuk yolu teoride olduğu kadar pratikte de etkili bir yol olmalıdır (*İlhan/Türkiye* [BD], B. No: 22277/93, 27/6/2000, § 97; *Kudla/Polonya* [BD], B. No: 30210/96, 26/10/2000, § 157; *Özpınar/Türkiye*, B. No: 20999/04, 19/10/2010, § 82).

28. AİHM, etkili başvuru hakkının Sözleşme çerçevesinde savunulabilir nitelikteki bir şikâyetin mahkemelerce etkili bir şekilde incelenmesini ve öngörülen yolun uygun bir telafi imkânı sunmaya elverişli olmasını güvence altına aldığını vurgulamaktadır (*Kudla/Polonya*, § 157; *Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan*, B. No: 11379/03, 10/2/2011, § 35). AİHM, iç hukuktaki düzenlemelerin başvuru sahiplerine bu anlamda asgari güvenceleri içerecek şekilde yeterli bir hukuk yolu sunup sunmadığını irdelemektedir (*Dimitrov-Kazakov/Bulgaristan*, § 36).

29. Hazine arazisi üzerine inşa edilen bir gecekondunun etrafındaki çöplüğün patlaması üzerine zarar meydana gelmesi olayının ele alındığı *Öneryıldız/Türkiye* ([BD], B. No: 48939/99, 30/11/2004) kararında AİHM, mülkiyet hakkının pozitif yükümlülükler yönünden ihlal edildiğine karar verdiği gibi meseleyi etkili başvuru hakkına ilişkin 13. madde yönünden de ele almıştır. AİHM'e göre Sözleşme'nin 13. maddesi, ulusal hukuk sistemlerinin yetkili ulusal otoritelere Sözleşme kapsamında ileri sürülebilir bir şikâyetin özünü ele almalarına salahiyyet tanıdığı etkili bir hukuk yolunu erişilebilir kılmasını gerektirir. Bunun amacı ise uluslararası şikâyet mekanizmasını AİHM önünde harekete geçirmek zorunda kalmadan önce bireylerin Sözleşme haklarının ihlalleri için ulusal düzeyde uygun bir telafi elde edebilecekleri bir yol sağlamaktır (*Öneryıldız/Türkiye*, § 145). Bununla birlikte AİHM 13. madde ile sağlanan korumanın herhangi bir özel çözüm yöntemi gerektirecek kadar ileri gitmediğini, taraf devletlerin bu hüküm kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirme konusunda belirli bir takdir aralığının olduğunu kabul etmiştir (*Öneryıldız/Türkiye*, § 146). AİHM, başvurucunun evinin ve eşyalarının kaybı yönünden tazminat yolu etkili bir şekilde işletilmediği için Sözleşme'ye ek (1) No.lu Protokol'ün 1. maddesi ile bağlantılı olarak 13. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir (*Öneryıldız/Türkiye*, §§ 156, 157).

30. AİHM, özel hukuk kişileri arasındaki alacağın değer kaybına uğratılmasına ilişkin şikâyeti *Ahmet Nihat Özsan Anonim Şirketi/Türkiye* (B. No: 62318/09, 9/2/2021) kararında incelemiştir. *Ahmet Nihat Özsan Anonim Şirketi/Türkiye* kararına konu olayda başvurucu şirket ile müşterilerinden biri arasında 1992 yılında cebri icra prosedürüyle başlayan bir uyuşmazlığın ardından 2002 yılında sözleşmeye dayanan sorumluluk kapsamında başvurucuya bir miktar tazminatın gecikme faiziyle birlikte ödenmesine karar verilmiştir. Başvurucu alacağına uygulanan faiz oranının enflasyon oranından düşük olduğunu ve zararını karşılamak için yeterli olmadığını belirterek olayların meydana geldiği dönemde yürürlükte olan 818 sayılı mülga Kanun'un 105. maddesine dayanarak munzam zarar davası açmıştır. Ticaret Mahkemesi, 11. Hukuk Dairesinin içtihadına yer vermiş ve daha büyük bir zarar kanıtlanmadığı sürece borçluya ihtarın yapıldığı tarihte alacağın ödendiği tarih arasında alacaklının uğradığı alım gücü kaybı ile gecikme faizi arasındaki farkın munzam zarara ilişkin tazminat olarak belirlenmesi gerektiğini belirterek faizi ile birlikte davayı kabul etmiştir. Yapılan temyiz talebini inceleyen 15. Hukuk Dairesi 2006 yılında alım gücü kaybı (enflasyon oranı) ile alacağa uygulanan faiz oranı arasındaki farkın ileri sürülen munzam zararın varlığını kanıtlamak için yeterli olmadığı ve davacının ödemenin gecikmesi nedeniyle bir zarara uğradığını somut bir şekilde kanıtlaması gerektiği gerekçesiyle kararı bozmuştur. Ticaret Mahkemesi bozmaya uyarak davayı reddetmiş ve karar yasal yollardan geçerek 2009 yılında kesinleşmiştir. Bunun yanında başvurucu 818 sayılı mülga Kanun'un 105. maddesinin yorumunda Yargıtay Dairelerinin ve Hukuk Genel Kurulu içtihatlarında bir farklılığın bulunduğunu belirterek içtihatların birleştirilmesini talep etmiş ancak Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu (Yargıtay Başkanlık Kurulu) 22/9/2008 tarihinde, 1999 yılında bu türden bir talebe ilişkin olarak daha önce verilen karara atıfta bulunarak talebi reddetmiştir (*Ahmet Nihat Özsan Anonim Şirketi/Türkiye*, §§ 4-14).

31. AİHM; başvurucunun Yargıtay içtihatlarında sürekli bir tutarsızlığın bulunduğu iddiasıyla ilgili şikâyetini, Sözleşme'nin 6. Maddesinin birinci fıkrasının kapsamında incelemiştir. AİHM; somut olayda farklılığın munzam zararın tanımına ve özel kişilerle ilgili davalarda ispat yüküne ilişkin olarak hukukun uygulanmasında olduğunu, dosyaya eklenen mahkeme kararlarının iki ayrı içtihat yaklaşımının varlığını açıkça ortaya koyduğunu belirtmiştir. Birinci içtihat yaklaşımında, enflasyon oranının alacağın ödenmediği dönemdeki gecikme faizi oranından daha yüksek olmasının zarar karinesi oluşturmak ve ispat yükünü tersine çevirmek için yeterli olduğu kanısına varıldığı hâlde ikinci içtihat yaklaşımında ise

enflasyon oranı ile faiz oranı arasındaki farkın munzam zararın ispatı için yeterli olmadığı, faizlerle karşılanan zararın ötesinde somut ve maddi bir zararın ortaya konulması gerektiği görüşünün benimsendiği ifade edilmiştir. Derin ve sürekli içtihat farklılıklarının varlığının Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının ihlali olarak nitelendirilmesi için tek başına yeterli olmadığını, ulusal mevzuatın bu tutarsızlıkların ortadan kaldırılmasına imkân veren mekanizmaları öngörüp öngörmediğinin, bu mekanizmaların uygulanıp uygulanmadığının tespit edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Somut olayda içtihat farklılıklarının hem Hukuk Daireleri hem de Hukuk Genel Kurulu ile ilgili olduğunu, ulusal hukukun bu türden bir farklılığa son vermeye yönelik olarak Yargıtay Başkanlık Kurulu tarafından Yargıtay İçtihadı Birleştirme Genel Kuruluna (YİBGK) başvurulması yönünde bir mekanizma sunduğunu ancak bu yöndeki talebin ileri sürülen farklılıkların her davanın kendine özgü koşullarından kaynaklandığı ve munzam zarara ilişkin tek bir ispat yöntemini kabul ederek hâkimin takdir yetkisini engellemeye gerek olmadığı gerekçesiyle kabul edilmediğini, başvurunun içtihatların birleştirilmesine ilişkin talebinin de aynı YİBGK kararına atıfla reddedildiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla iç hukuk tarafından öngörülen mekanizmanın söz konusu olan farklılığı sona erdirmeye imkân vermediğini belirtmiş ve Sözleşme'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (*Ahmet Nihat Özsan Anonim Şirketi/Türkiye*, §§ 60-74).

32. Bununla birlikte başvuru, enflasyonun etkisiyle alacağının değer kaybetmesi ve ulusal mahkemelerin farklı bir içtihada dayanarak tazminat ödemeyi reddetmeleri nedeniyle mülküne saygı hakkının ihlal edildiğinden de şikâyetçi olmuştur. AİHM, daha önce Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ilke olarak, devletlere, enflasyonun etkilerini telafi etmek ve alacakların veya diğer varlıkların değerini korumak için tedbirler alma yükümlülüğü getirdiği şeklinde yorumlanamayacağını birçok defa ifade ettiğini (diğer kararlar arasında bkz. *Todorov/Bulgaristan* (k.k.), B. No: 65850/01, 13/5/2008; *Cular/Hırvatistan* (k.k.), B. No: 55213/07, 22/4/2010), başvurunun ileri sürdüğü *Akkuş/Türkiye* (B. No: 19263/92, 9/7/1997) davasının kamulaştırmayla ilgili olduğunu, bu kararda mülkü kamulaştırılan kişi tarafından sonunda tahsil edilen meblağın kişinin yoksun bırakıldığı mülkün değeriyle makul bir şekilde ilişkili olduğunu tespit etmeyi amaçladığını ancak somut olayın ticari bir dava olup kamulaştırmaya ilişkin tedbirlerin uygulanması gerekmediğini, enflasyonun etkilerini telafi etmek ve alacakların değerini korumak için tedbirler alma yükümlülüğü bulunmamasına rağmen devletin enflasyona bağlı bazı zararları tazmin etmeye yönelik yasal bir düzenlemeyi kabul etmesi hâlinde bu düzenlemenin mümkün olduğunca ilgili hukuki konulara ilişkin olarak hukuki güvensizlikten ve belirsizlikten kaçınmak amacıyla makul bir açıklık ve tutarlılıkla uygulanması gerektiğini, başvuran şirketin özellikle tutarsızlığa dayanan şikâyetinin devletin pozitif yükümlülükleriyle ilgili olduğunu oysa Sözleşme'nin 6. Maddesinin birinci fıkrası kapsamında vardıgı sonuçları dikkate alarak bu şikâyetin kabul edilebilirliği ve esası hakkında karar verilmesinin gerekli olmadığını ifade etmiştir (*Ahmet Nihat Özsan Anonim Şirketi/Türkiye*, §§ 75-80).

33. Son olarak AİHM *Denizci/Türkiye* (B. No: 57031/12, 17/3/2022) kararında; özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin başvuruda, başvurunun aldığı tazminatın yüksek değer kaybına uğradığından şikâyet ettiği ancak makul başarı şansı sunduğu değerlendirilen ve başvurunun tüketmesi gereken 6098 sayılı Kanun'un 122. maddesine dayanan hukuk yolunu tüketmediği gerekçesiyle başvurunun kabul edilemez olduğuna karar vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Anayasa Mahkemesinin 8/7/2025 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

35. Başvurucu; yaklaşık on yıllık süreçte döviz ve altın fiyatlarının önemli oranda yükseldiğini, uyuşmazlığın makul bir süreyi aşar şekilde çözümlenmesi sonucunda borcun geç ödenmesi nedeniyle temerrüt faizini aşan zararının bulunduğunu, benzer davalarda uygulanan ispat kriterlerinin uygulanmadığını ve katı bir yöntem benimsendiğini, *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* kararında belirtilen ilkelere aykırı bir yargılama yapıldığını ve devletin mülkiyetin korunmasına ilişkin yükümlülüğünü yerine getirmediğini belirterek eşitlik ilkesi, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

36. Bakanlık görüşünde, başvurucunun temel şikâyetinin munzam zararının varlığının ispatlanması hususunda Yargıtay kararları arasında çelişki bulunması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin olduğu ifade edilmiştir. Özel hukuk kişileri arasındaki munzam zarar davasının reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkı ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyeti inceleyen AİHM'in *Ahmet Nihat Özsan Anonim Şirketi/Türkiye* başvurusunda konuyu adil yargılanma hakkı kapsamında incelediği ve şikâyetin mülkiyet hakkı bakımından incelenmesini gerekli bulmadığı, bu nedenle başvurucunun şikâyetinin adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucunun itirazın iptali davasında temerrüt faizi istemesine rağmen ilk derece mahkemesince yasal faize hükmedilmediği, başvurucunun ise bu kararı temyiz etmediği, tacir olan banka yönünden daha yüksek faiz oranı olan ticari faiz talep edebilecekken buna tevessül etmediği ifade edilmiştir. Ayrıca AİHM'in Sözleşme'ye ek 1 No.lu Protokol'ün 1. maddesinin ilke olarak devletlere enflasyonun etkilerini telafi etmek ve alacakların veya diğer varlıkların değerini korumak için tedbirler alma yükümlülüğü getirdiği şeklinde yorumlanamayacağını *Todorov/Bulgaristan; Cular/Hırvatistan; Taşkaya/Türkiye* ((k.k), B.No: 14004/06, 13/2/2018) kararlarında belirtildiği, dolayısıyla başvurunun konu bakımından yapılacak kabul edilebilirlik incelemesinde bu hususun dikkate alınmasının faydalı olacağı belirtilmiştir. Yargılama mercilerinin ilgili hukuk kurallarını yorumlayarak vardığı sonuç ve bu sonuca ilişkin gerekçelerinin açıkça keyfî olduğu veya bariz bir takdir hatası içerdiğinin söylenip söylenemeyeceğinin kabul edilebilirlik incelemesinde değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin atıfta bulunduğu *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* kararının kamudan olan alacağın değer kaybına uğratılarak ödenmesine ilişkin olduğu, somut başvurunun ise özel hukuk kişileri arasındaki bir uyuşmazlık olduğu, devletin müdahalesinin bulunmadığı ve başvurunun devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kapsamda mülkiyetin korunmasına yönelik belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir kanun hükümlerinin ve buna dayalı olarak yerleşik yargısal içtihatların mevcut olduğu, bireysel başvuruya konu yargılama süreci bir bütün olarak dikkate alındığında mülkiyet hakkının korunması yükümlülüğü yönünden başvurucunun usule ilişkin güvencelerden etkin biçimde yararlanmasının sağlandığı, kararlarda yer verilen tespit ve gerekçelere göre yargısal makamların takdir yetkilerinin sınırının aşılmadığı sonucuna ulaşıldığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı sunduğu cevabında önceki iddialarını tekrar etmiştir.

B. Değerlendirme

37. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

38. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin korunması" başlıklı 40. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir."

39. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Pilot karar usulü" başlıklı 75. maddesi şöyledir:

"(1) Bölümler, bir başvurunun yapısal bir sorundan kaynaklandığını ve bu sorunun başka başvurulara da yol açtığını tespit etmeleri ya da bu durumun yeni başvurulara yol açacağını öngörmeleri hâlinde, pilot karar usulünü uygulayabilirler. Bu usulde, konuya ilişkin Bölüm tarafından pilot bir karar verilir. Benzer nitelikteki başvurular idari mercilerce bu ilkeler çerçevesinde çözülür; çözülmediği takdirde Mahkeme tarafından topluca görülerek karara bağlanır.

(2) Bölüm, pilot karar usulünü resen, Adalet Bakanlığının ya da başvurusunun istemi üzerine başlatabilir.

(3) Pilot karar uygulaması için seçilen başvuru, gündemin öncelikli işleri arasında sayılır.

(4) Bölüm pilot kararında, tespit ettiği yapısal sorunu ve bunun çözümü için alınması gereken tedbirleri belirtir.

(5) Bölüm pilot kararla birlikte, bu karara konu yapısal soruna ilişkin benzer başvuruların incelenmesini erteleyebilir. İlgililer erteleme kararı hakkında bilgilendirilirler. Bölüm, gerekli gördüğü takdirde ertelediği başvuruları gündeme alarak karara bağlayabilir."

40. Başvurucunun şikâyetinin özü, yargılama sonunda faiziyle ödenen bedelin enflasyon nedeniyle meydana gelen değer kaybını karşılamadığına ve bu zararın karşılanması maksadıyla açtığı munzam zarar davasında ise enflasyon olgusunun davanın ispatı için yeterli görülmemeyerek davanın reddedilmesine ilişkindir. Başvurucunun şikâyetinin Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

41. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

42. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.*" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsar (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallarla bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (*Mahmut Duran ve diğerleri* [2. B.], B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60). Somut olayda başvurucunun alacağının varlığı mahkeme kararı ile kesinleşmiştir. Kesinleşmiş alacaklar icra edilebilir nitelik kazandığından Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil etmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. *Fatma Yıldırım* [1. B.], B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 45).

b. Genel ilkeler

43. Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkı, temel hak ve özgürlüklerin korunması amacıyla oluşturulan idari ve yargısal mekanizmalara yapılan başvuruların mutlaka başvuru lehine sonuçlanmasını güvence altına almamaktadır. Bu bağlamda ilgili idari ve yargısal mercilere düşen ödev, başvuru hakkının esasını inceleyerek ilgili ve yeterli bir gerekçeyle karara bağlamaktır. Bununla birlikte mahkemelerin yorum ve değerlendirmelerinin söz konusu başvuru yoluna müracaat edilmesini anlamsız kılabilecek, başarı şansını zayıflatacak derecede keyfilik içermesi ya da açıkça makul olmayan bir muhakemeye dayanması hâlinde etkili başvuru hakkı ihlal edilebilir (*Seyfettin Şimşek* [2. B.], B. No: 2019/21111, 30/3/2022, § 41).

44. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlama) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlanması olarak tanımlanabilir (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 47; *Murat Haliç* [1. B.], B. No: 2017/24356, 8/7/2020, § 44).

45. Bu hak tek başına, bağımsız olarak kullanılması mümkün olmayan ancak Anayasa'da güvence altına alınan başka bir temel hak ve özgürlüğün ihlal edildiği iddiasının bulunması hâlinde kullanılabilecek tamamlayıcı nitelikte bir haktır. Bir başka ifadeyle etkili başvuru hakkının ihlal edilip edilmediğinin tartışılabilmesi için hangi temel hak ve özgürlük konusunda etkili başvuru hakkının kısıtlandığı sorusuna cevap verilmesi gerekir (*Onurhan Solmaz* [1. B.], B. No: 2012/1049, 26/3/2013, §§ 33, 34; *Sıtkı Güngör* [2. B.], B. No: 2013/5617, 21/4/2016, § 86).

46. Etkili başvuru hakkı, Anayasa'ya aykırılığı iddia edilen bir husustan kendisinin zarar gördüğünü düşünen kişinin hem iddiaları hakkında karar verilmesini hem de mümkünse zararının giderilmesini sağlamak için hukuki bir yola başvurabilmesini gerektirir. Başka bir deyişle Anayasa'da düzenlenen temel hak ve özgürlüklerden birinin savunulabilir düzeyde ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu ileri süren herkes Anayasa'nın 40. maddesi kapsamında etkili başvuru hakkına sahiptir (*Sıtkı Güngör*, § 87).

47. Kişilerin etkili başvuru hakkı açısından sahip oldukları güvencenin kapsamı ihlal iddiasına konu edilen hakkın niteliğine göre değişmektedir. Fakat genel olarak ifade edilmelidir ki Anayasa'nın 40. maddesi uyarınca sağlanması gereken başvuru yolunun hem teoride hem de uygulamada ileri sürülen ihlali önlemesi, ihlal devam etmekte ise sonlandırması, gerçekleşip sona ermiş ihlallere yönelik olarak ise makul bir tazmin imkânı sunması gerekir (K.A. [GK], B. No: 2014/13044, 11/11/2015, § 71).

48. Şikâyetlerin esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olması ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanmasının bir gereğidir. Buna göre kişilerin mağduriyetlerinin giderilmesi amacıyla öngörülen yargı yollarının mevzuatta yer alması yalnız başına yeterli olmayıp bu yolun aynı zamanda pratikte de başarı şansı sunması gerekir. Söz konusu yola başvurulabilmesi için öngörülen koşullar somut olaylara tatbik edilirken dayanak işlem, eylem ya da ihmallerden kaynaklanan savunulabilir nitelikteki iddialar bu doğrultuda geniş şekilde değerlendirilmeli; koşulların oluşmadığı sonucuna ulaşılması durumunda ise bu durum yargı makamları tarafından ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanmalıdır (İlhan Gökhan [2. B.], B. No: 2017/27957, 9/9/2020, §§ 47, 49).

49. Enflasyon ve buna bağlı olarak oluşan döviz kuru, mevduat faizi, Hazine bonusu ve devlet tahvili faiz oranlarının sabit yasal ve temerrüt faiz oranlarının çok üstünde gerçekleşmesi; borçlunun yararlanması, alacaklının ise zarara uğraması sonucunu doğurmaktadır. Bu nedenle borçlu borcunu süresinde ödememekte, yargı yoluna başvurulduğunda da yargı süresini uzatma gayreti göstermekte, böylece yargı mercilerindeki dava ve takipler çoğalmakta, yargıya güven azalmakta, kendiliğinden hak almak düşüncesi yaygınlaşarak kamu düzeni bozulmakta, kişi ve toplum güvenliği sarsılmaktadır (AYM, E.1997/34, K.1998/79, 15/12/1998). Mülkiyet hakkı kapsamında alacağın geç ödenmesi durumunda aradan geçen sürede enflasyon nedeniyle paranın değerinde oluşan hissedilir aşınmayla mülkiyetin gerçek değeri azaldığı gibi bu bedelin tasarruf veya yatırım aracı olarak getirisinden yararlanmak imkânı da yoktur. Bu şekilde kişiler mülkiyet haklarından mahrum edilerek haksızlığa uğratılmaktadır (AYM, E.2008/58, K.2011/37, 10/2/2011).

50. Anayasa Mahkemesi tespit edilen kamulaştırma bedeline işletilecek faizi düzenleyen 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 10. maddesinin dokuzuncu fıkrasının Anayasa'nın 2., 5., 35. ve 46. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle yapılan iptal başvurusunu incelemiştir. Kararda, 3095 sayılı Kanun'un 1. maddesinde *"Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılır./Cumhurbaşkanı, bu oranı aylık olarak belirlemeye, yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkilidir."* hükmüne yer verildiği ve kanuni faizin yüzde yirmi dördü aşmadığı ifade edilmiştir. İtiraz konusu kuralla geç ödenen kamulaştırma bedeli için sadece kanuni faiz ödeneceğinin belirtildiği, enflasyon nedeniyle uğranılacak ve kanuni faizi aşan zararlarla ilgili herhangi bir düzenlemeye ise yer verilmediği belirtilmiştir. Özellikle yüksek enflasyonist dönemlerde devletin kamulaştırma nedeniyle borçlu olduğu tutar ile alacaklı hak sahibi tarafından nihai olarak alınan tutar arasındaki enflasyon nedeniyle oluşan değer kayıplarını gidermenin mümkün olmayacağı ve hak sahibinin kamulaştırılan taşınmazının bedelini gerçek karşılık ölçütüne uygun olarak aldığından da söz edilemeyeceği ifade edilmiştir. Bu gerekçelerle hükmün Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırı olduğu sonucuna ulaşılmış ve iptaline karar verilmiştir (AYM, E.2022/83, K.2023/69, 5/4/2023).

51. Anayasa Mahkemesi, kamulaştırma ve kamulaştırmaz el atma bedellerinin enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmasına ilişkin şikâyetleri *Ali Şimşek ve diğerleri* ([1.B.], B. No: 2014/2073, 6/7/2017), *Mehmet Akdoğan ve diğerleri* ([1.B.], B. No: 2013/817, 19/12/2013), *Kadir Çakar* ([1.B.], B. No: 2015/18908, 21/3/2018), *Hanım Çeyiz ve Mehmet Gündüz* ([1.B.], B. No: 2015/19289, 17/7/2018), *Türkan Poyraz* ([1.B.], B. No: 2015/15388, 13/9/2018) ve *Emine Dilek Onaran ve diğerleri* ([1.B.], B. No: 2017/19987, 12/2/2020) kararlarında incelemiş ve uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kamulaştırma ve kamulaştırmaz el atma bedellerinin enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılmasının başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

52. Anayasa Mahkemesi, kamulaştırma ve kamulaştırmaz el atma bedelleri dışındaki kamu kurumlarından olan çeşitli para alacaklarının enflasyon karşısında değer kaybına uğratılmasına (veya uğratılarak ödenmesine) ilişkin şikâyetleri inceleyerek uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kamu makamlarından olan alacakların enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılmasının başvuruculara şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklediğini belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (bir sosyal güvenlik ödemesi yönünden bkz. *Ferda Yeşiltepe* [GK], B. No: 2014/7621, 25/7/2017; ihale alacağı yönünden bkz. *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.*; vergi iadesi alacağı yönünden bkz. *Akel Gıda San. ve Tic. A.Ş.* [2. B.], B. No: 2013/28, 25/2/2015; deprem nedeniyle tazminat yönünden bkz. *Abdulhalim Bozboğa* [1. B.], B. No: 2013/6880, 23/3/2016; *Yıldız Korkut* [2. B.], B. No: 2016/8532, 9/5/2019; açığa alınan memurun maaş farklarının iadesi yönünden bkz. *Vildan Utku Atalay* [1. B.], B. No: 2015/4812, 7/2/2019).

53. Anayasa Mahkemesi *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* kararı sonrasında özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin alacağın değer kaybına uğradığına yönelik şikâyeti *Esen Mepa ve diğerleri* ([1.B.], B. No: 2019/28945, 18/1/2022) kararında incelemiştir. Anılan kararda etkili bir giderim sağlama kapasitesi sunduğu değerlendirilen munzam zarar davası yoluna başvurulmaksızın Anayasa Mahkemesine başvuru yapılması nedeniyle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir.

c. İlkelerin Olaya Uygulanması

54. Somut olayda başvurucunun 9/11/2010 tarihinde başlattığı icra takibine Banka tarafından itiraz edilmiş ve icra takibi durmuştur. Başvurucu, itirazın iptali davası açmış; yargılama sonunda borçlunun itirazının iptaline, takibin 48.854 TL asıl alacak üzerinden ve asıl alacağa takip tarihinden borç tamamen ödeninceye kadar işletilecek yıllık %9 temerrüt faizi uygulanmak suretiyle devamına, 2004 sayılı Kanun'un 67. maddesi uyarınca asıl alacak tutarının %20'si oranında takdir edilen 9.770,80 TL icra inkâr tazminatının davalıdan alınarak başvurucuya verilmesine, fazlaya ilişkin 738 TL'lik talebin reddine karar verilmiştir. Bu karar taraflarca temyiz edilmeyerek 1/7/2020 tarihinde kesinleşmiştir. Karar sonrası borçlu, 2/7/2020 tarihinde toplam 119.114,76 TL yatırmış ve borcu ödemiştir.

55. Başvurucu; borçlu aleyhine açtığı ve bireysel başvuruya konu edilen davada, yaklaşık on yıllık sürede ödenen yasal faizin alacağın enflasyon karşısında uğradığı değer kaybını karşılamadığını belirterek 6098 sayılı Kanun'un 122. maddesi uyarınca munzam zararına karşılık fazlaya ilişkin hak ve alacak talebi saklı kalmak kaydıyla 100.000 TL'nin

2/7/2020 tarihinden itibaren işletilecek faiziyle birlikte ödenmesini talep etmiştir. Yargılama sonunda munzam zarar koşullarının gerçekleşmediği, aşkın zararın genel ekonomik olumsuzlukların (ülkede cari enflasyon oranı, yüksek ve değişken döviz kurları, mevduat faizleri, paranın satın alma gücünde meydana gelen azalma) dışında başvurunun durumuna özgü somut vakıalarla ispatlanması gerektiği, yüksek enflasyon, dolar kurundaki artış, serbest piyasadaki faiz oranlarının yüksek oluşu ve paranın satın alma gücünde meydana gelen azalmanın başvuruçuyu ispat yükünden kurtarmayacağı gibi herhangi bir ispat kolaylığı da sağlamayacağı, başvurunun geç ödeme ile maruz kaldığı zararı doğuran vakıaları dosya kapsamında ispat edemediği gerekçeleriyle dava reddedilmiştir. Dolayısıyla zararın ispatı için enflasyon olgusu dışında başka somut olguların varlığının arandığı anlaşılmıştır (ayrıntılı değerlendirme için bkz. § 14).

56. Borçluların yargılama sonunda ödemekle yükümlü tutulacakları faizin enflasyon oranının önemli ölçüde altında kalması ve bu zararın başka bir hukuki yolla telafi edilmesinin mümkün olmaması hâlinde, borçların zamanında ödenmemesi olasılığı artacaktır. Bu durum, özel hukuk kişilerinin taraf olduğu uyuşmazlık ve dava sayılarında önemli bir artışa sebebiyet verecektir. Borçlular zamanında ödemedikleri borçlar nedeniyle enflasyonun altında faiz ödemesi yapacak, dolayısıyla borcu ödememekle kârlı çıkmış olacaktır (bazı farklılıklarla birlikte bkz. AYM, E.1997/34, K.1998/79, 15/12/1998). Anayasa'nın 35. ve 40. maddeleri, devlete özel hukuk kişileri arasındaki alacakların enflasyon karşısında uğrayacağı önemli ölçüdeki değer kayıplarını giderecek hukuki altyapı ve mekanizmaları oluşturma sorumluluğu yüklemektedir. Bir başka deyişle devlet, özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıklarda tarafların menfaatleri arasındaki adil dengenin sağlanmasına yönelik tedbirleri almakla yükümlüdür.

57. Alacaklının alacağını geç tahsil etmesi halinde, enflasyon karşısında meydana gelen değer kaybının giderilmemesi, alacağına gerçek değeriyle ulaşmasını engellemekte; borçlunun ise borcunu gerçek değerinin altında ödemesine yol açmaktadır. Bu durum, taraflar arasındaki adil dengeyi alacaklı aleyhine bozmakta ve alacaklıya ölçsüz bir külfet yüklemektedir. Adil dengenin kurulabilmesi için borçlunun borcunu gerçek değeri üzerinden ödemesi gerekir. Nitekim bu yükümlülüğün borçluya orantısız veya aşırı bir külfet yüklemeyeceği açıktır.

58. Anayasa Mahkemesi, öncelikle başvurunun mülkü kapsamındaki kesinleşmiş alacağının önemli ölçüde değer kaybına uğratılmaksızın tahsil edebilmesine imkân tanıyan etkili bir başvuru yolunun bulunup bulunmadığını inceleyecektir. Etkili bir başvuru yolunun bulunduğunu tespit etmesi hâlinde ise teorik düzeyde etkili olduğu tespit edilen bu yolun pratikte başarı şansı sunup sunmadığını belirleyecek, son olarak bu hukuk yoluna başvuran tarafların menfaatleri arasında aşırı bir dengesizlik bulunup bulunmadığını tespit edecektir.

59. Kanun koyucunun geç ödenen alacakların enflasyon etkisiyle uğradığı değer kaybının telafisi ve tazmini için 3095 sayılı Kanun ile bir hukuk yolu oluşturduğu, bu Kanun'da kanuni ve temerrüt faizine ilişkin düzenlemelere yer verdiği görülmektedir. 3095 sayılı Kanun'un 1. maddesinde, Borçlar Kanunu'na ve Türk Ticaret Kanunu'na göre faiz ödenmesi gereken hâllerde miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödemenin yıllık yüzde on iki oranı üzerinden yapılacağı ve Cumhurbaşkanının bu oranı aylık olarak belirlemeye, yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkili olduğu belirtilmiştir. Aynı Kanun'un 2. maddesinde ise temerrüt faizinin 1. maddede belirlenen orana göre belirleneceği, ticari işlerde ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının (TCMB) önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranı, yukarıda açıklanan miktardan

fazla ise temerrüt faizinin bu oran üzerinden istenebileceği ifade edilmiştir. Kanun'un genel gerekçesi incelendiğinde borçlunun borcunu zamanında ödememesinden kazançlı çıktığı, dava ve icra yoluna başvurulmadan ödemede genellikle bulunulmadığı zira dava ve takip sırasında geçecek her sürenin borçlunun lehine çalıştığı, belirtilen durumun dava ve icra takiplerini artırdığı, borçluların sadece haklarında dava açılmasına ve icra takibinde bulunulmasına sebebiyet vermekle kalmayıp bunların uzaması için her türlü yola başvurduğu, tasarının kötü niyetli kişilerin bu davranışlarının önüne geçilmesi, kanuni faiz ve temerrüt faizinin günün koşullarına uydurulması için düzenlendiği ifade edilmiştir. Dolayısıyla kanun koyucunun iradesinin enflasyonun neden olduğu sorunları ortadan kaldırmak olduğu açıktır (ayrıntılı değerlendirme için bkz. § 20). Ancak Kanun'un 1. maddesine göre kanuni faiz yüzde yirmi dördü aşamaz. Dolayısıyla anılan düzenlemeler ile farklı hukuki konular için bir kısım oranların tespit edildiği anlaşılmakla birlikte bu düzenlemelerin enflasyon oranları ile bağlantısının kurulmadığı görülmüştür. Bir başka deyişle enflasyon karşısında alacakların değer kaybının önlenmesi maksadıyla düzenlenen 3095 sayılı Kanun'da yer verilen faize ilişkin hükümlerin teorik düzeyde dahi değer kaybının önlenmesine ilişkin başarı şansı sunma kapasitesinin bulunmadığı anlaşılmıştır.

60. 3095 sayılı Kanun ile öngörülen hukuk yolunun somut olaya etkisi yönünden yıllık faiz oranları ve enflasyon verilerinin incelenmesi suretiyle enflasyonun başvuru üzerinde olumsuz bir etkiye yol açıp açmadığının tespit edilmesi gerekir. Buna göre 3095 sayılı Kanun ve TCMB verilerine göre şikâyet konu ve günümüze kadarki döneme ilişkin kanuni faiz, temerrüt faizi ve ticari temerrüt faizi oranları şöyledir:

Tarih Aralığı (gün, ay, yıl)	Kanuni Faiz Oranı (%)	Sözleşmeyle Tespit Edilmemişse Temerrüt Faiz Oranı (%)	TCMB Tarafından Belirlenen, Avans İşlemlerinde Uygulanacak Faiz Oranları (%)
22/12/2009-29/12/2010	9	9	16
30/12/2010-28/12/2011	9	9	15
29/12/2011-18/6/2012	9	9	17,75
19/6/2012-19/12/2012	9	9	16,50
20/12/2012-20/6/2013	9	9	13,75
21/6/2013-26/12/2013	9	9	11
27/12/2013-13/12/2014	9	9	11,75
14/12/2014-30/12/2016	9	9	10,50
31/12/2016-28/6/2018	9	9	9,75
29/6/2018-10/10/2019	9	9	19,50
11/10/2019-20/12/2019	9	9	18,25
21/12/2019-12/6/2020	9	9	13,75
13/6/2020-18/12/2020	9	9	10
19/12/2020-30/12/2021	9	9	16,75
31/12/2021-30/12/2022	9	9	15,75
31/12/2022-23/6/2023	9	9	10,75
24/6/2023-31/8/2023	9	9	16,75
1/9/2023-27/9/2023	9	9	26,75
28/9/2023-31/10/2023	9	9	31,75
1/11/2023-30/11/2023	9	9	36,75
1/12/2023-22/12/2023	9	9	41,75
23/12/2023-31/3/2024	9	9	44,25

1/4/2024-31/5/2024	9	9	51,75
1/6/2024-27/12/2024	24	24	51,75
28/12/2024-7/3/2025	24	24	49,25
8/3/2025 tarihinden itibaren	24	24	44,25

61. Bunun yanında enflasyon oranlarının tespiti için Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verileri dikkate alınmalıdır. Şikâyetle konu ve günümüze kadarki döneme ilişkin yıllık tüketici fiyat endeksi (TÜFE) oranları şöyledir:

Tarih Aralığı (ay, yıl)	Yıllık % Değişim
12/2009-12/2010	6,4
12/2010-12/2011	10,45
12/2011-12/2012	6,16
12/2012-12/2013	7,4
12/2013-12/2014	8,17
12/2014-12/2015	8,81
12/2015-12/2016	8,53
12/2016-12/2017	11,92
12/2017-12/2018	20,30
12/2018-12/2019	11,84
12/2019-12/2020	14,60
12/2020-12/2021	36,08
12/2021-12/2022	64,27
12/2022-12/2023	64,77
12/2023-12/2024	44,38

62. Yukarıda yer verilen tablolardaki verilere göre 3095 sayılı Kanun'da belirlenen faiz oranlarının enflasyon oranlarının altında kaldığı, bu nedenle başvurusunun -borçlunun borcunu vadesinde ifa etme yükümlülüğünü yerine getirmemesinden kaynaklı olarak geç kavuştuğu- alacağının enflasyon karşısında değer kaybına uğradığı açıktır.

63. 3095 sayılı Kanun'daki düzenlemelerin alacağın enflasyon karşısında uğradığı değer kaybını önlemeye elverişli olmaması nedeniyle faizi aşan zararlar 818 sayılı mülga Kanun'un 105. ve 6098 sayılı Kanun'un 122. maddesi uyarınca munzam zarar davası yoluyla giderilmeye çalışılmıştır. 1980'li yıllardan bu zamana kadar bazı yargı kararlarında enflasyon olgusunun zararın ispatı için yeterli görülerek bu davaların kabul edildiği ancak bazı kararlarda ise munzam zarar talebinin enflasyon etkisi dışında somut bir zarara ilişkin olması gerektiği gerekçesiyle reddedildiği görülmektedir (bkz. §§ 22, 23).

64. Anayasa Mahkemesi *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti.* kararında alacağın enflasyon nedeniyle değer kaybına uğraması ve 3095 sayılı Kanun ile belirlenen faiz oranları ile bu zararın karşılanamaması durumunda faizi aşan zararın 818 sayılı mülga Kanun'un 105. ve 6098 sayılı Kanun'un 122. maddeleri kapsamında munzam zarar davası yoluyla talep edilebileceğini ifade etmiştir. Ayrıca *Esen Mepa ve diğerleri* (B. No:2019/28945, 18/1/2022) kararında özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin alacağın değer kaybına uğradığına yönelik şikâyetle, etkili bir giderim sağlama kapasitesi sunduğu değerlendirilen munzam zarar davası yoluna başvurulmaksızın Anayasa Mahkemesine başvuru yapılması nedeniyle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar vermiştir. Fakat *ANO İnşaat ve Ticaret Ltd. Şti. ile Esen Mepa ve diğerleri* kararları

sonrasında bu davanın ispatı açısından iki farklı görüşün sürdürüldüğü ve son olarak Hukuk Genel Kurulunun 29/3/2022 tarihli kararı ile munzam zararın aslında enflasyon olgusundan bağımsız ayrı ve somut bir zararın karşılanması ilişkin hukuk yolu olduğu ifade edilmiştir. Anılan Hukuk Genel Kurulu Kararı sonrasında 6. Hukuk Dairesi dışındaki hukuk dairelerinin bu görüşe uygun karar verdikleri anlaşılmıştır.

65. Dolayısıyla 818 sayılı mülga Kanun'un 105. ve 6098 sayılı Kanun'un 122. maddeleri kapsamında munzam zarar davasının alacakların enflasyon karşısında uğradığı değer kaybının tazmin edilmesini güvence altına almadığı ve bu yöndeki içtihadın etkili bir hukuk yolunun bulunduğu yönünde gelişme göstermediği görülmüştür. Bu nedenle alacağın enflasyon nedeniyle uğradığı değer kaybının tazmin edilmesi açısından 818 sayılı mülga Kanun'un 105. ve 6098 sayılı Kanun'un 122. maddeleri kapsamında munzam zarar davasının da teorik düzeyde başarı şansı sunma kapasitesinin bulunmadığı değerlendirilmiştir. Sonuç olarak hukuk sisteminde başvurucunun alacağının enflasyon karşısında uğradığı değer kaybının tazmin edilmesini sağlayacak etkili bir hukuk yolunun bulunmadığı kanaatine varılmıştır.

66. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

A. Genel İlkeler

67. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir..."

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

68. Anayasa Mahkemesinin *Mehmet Doğan* ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (*Aliğül Alkaya ve diğerleri* (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

69. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin

sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekir (*Mehmet Doğan*, §§ 55, 57).

70. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemlerden, yargısal işlemlerden veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (*Mehmet Doğan*, § 57).

71. İhlal, Anayasa Mahkemesine başvuru yapmadan önce başvuru yapılabilecek idari veya yargısal başvuru yoluna ilişkin açık kanun hükmünün bulunmamasından kaynaklanabilir. Bu durumda söz konusu ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebildiğinden söz edilebilmesi ancak ihlale yol açan konuda açık kanuni düzenleme yapılması veya ilgili hükümlerin yeni ihlallere yol açılmayacak bir şekilde değiştirilmesi ile mümkün olur. Bunun yanında kanuni düzenleme yapılması veya ilgili hükümlerin değiştirilmesinin ihlalin tüm sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından yeterli olabilmesi mağdurların ihlalden kaynaklanan maddi ve manevi zararlarını telafi edici birtakım tedbirlerin alınmasını da gerektirebilir (*Nevriye Kuruç* [GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022, § 105).

72. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasını temin eden yollardan biri de İçtüzük'ün 75. maddesinde öngörülen pilot karar usulünün işletilmesidir. İhlalin yapısal bir sorundan kaynaklandığının tespiti ile bu sorunun başka başvurulara, bir diğer ifadeyle yeni ihlallere sebebiyet verdiğinin anlaşılması veya bu durumun yeni başvurulara sebebiyet verebileceğinin öngörülmesi hâlinde sadece somut olay bakımından alınan bir ihlal kararı temel hak ve özgürlüklere yönelik gerçek bir koruma sağlamaktan uzak kalacaktır (Y.T. [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 69).

73. Böyle bir durumda Anayasa Mahkemesi, resen veya Bakanlığın ya da başvuruçunun istemi üzerine pilot karar usulünü başlatabilecektir. Pilot karar usulünün başlatılması hâlinde yapısal sorunun tespiti ve bunun çözüm önerilerinin ortaya konulması gerekir (Y.T., § 70).

74. Pilot karar usulünün benimsenmesindeki en önemli amaç, benzer başvuruların tamamının ihlalle sonuçlanması yerine ilgili mercilerce çözüme kavuşturulması ve bu suretle ihlalin kaynağının ortadan kaldırılarak yapısal sorunun düzeltilmesinin sağlanmasıdır (Y.T., § 71).

75. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi, pilot kararında belirttiği yapısal sorunun ortadan kaldırılması ve benzer başvuruların çözüme kavuşturulması için belirli bir süre öngörüp bu süre zarfında diğer başvuruların incelenmesini erteleyebilir. Ancak bu durumda erteleme kararı hakkında bilgilendirme yapılması gerekir. Anayasa Mahkemesi tarafından öngörülen süre içinde yapısal sorunun ve bu kapsamda kalan şikâyetlerin ilgili mercilerce çözülmemesi hâlinde benzer nitelikteki başvuruların artık topluca karara bağlanması mümkün olacaktır (Y.T., § 72).

B. İlkelerin Olaya Uygulanması

76. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 250.000 TL maddi ve 250.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

77. İncelenen başvuruda, alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğraması nedeniyle meydana gelen zararın karşılanması için hukuk sisteminde etkili bir hukuk yolunun bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bu durumun Anayasa'nın 35. maddesiyle bağlantılı olarak 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkını ihlal ettiği sonucuna varılmıştır.

78. Bu kapsamda özel hukuk kişileri arasındaki alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğraması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlali iddiası ile yapılan başvuruların sayısı her geçen gün artmakta, bu konuda çok sayıda şikâyet Anayasa Mahkemesi önüne bireysel başvuru yolu ile getirilmektedir.

79. Anayasa Mahkemesi tarafından mevcut başvuru ve diğer derdest başvurular bakımından ihlal kararı verilerek Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilse de bu durum benzer başvuruların yapılmasını önlemeyeceği gibi özel hukuk kişileri arasındaki alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğramasından kaynaklanan ihlalleri de sonlandırmayacaktır. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvurunun ikincilliği ilkesi dikkate alınarak, özel hukuk kişileri arasındaki alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğraması dolayısıyla meydana gelen zararların tazmin edilmesini sağlayacak başvuru yollarının bulunmamasından kaynaklı ihlaller nedeniyle ortaya çıkan ve yapısal sorun teşkil eden durumun telafi edilebilmesi için açık bir kanuni bir düzenleme yapılması gerekmektedir. Oluşturulacak başvuru yolunun hâlihazırda yapılan ve bundan sonra yapılacak başvurular açısından özel hukuk kişileri arasındaki alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğramasını önleyecek nitelikte olması gerektiği açıktır.

80. Anayasa'nın "*Başlangıç*" bölümünde, kuvvetler ayrımının devlet organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmediği ancak belli yetki ve görevlerin kullanılmasından ibaret olduğu, erkler arasında medeni bir iş bölümü ve iş birliği ilişkisinin bulunduğu belirtilmiştir. Bunun yanında Anayasa'nın 5. maddesinde kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmak ve insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi, Anayasa ile verilen yetki ve görevlerini yerine getirerek özel hukuk kişileri arasındaki alacağın enflasyon karşısında değer kaybının tazmin edilmesini sağlayacak etkili bir hukuk yolunun bulunmadığını tespit etmiş ve başvuru yapılabilecek etkili bir yolun ihdas edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Dolayısıyla kararın bir örneğinin Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanında yer alan bir temel hak ve hürriyetin ihlaline yol açtığı tespit edilen söz konusu yapısal sorunun çözümü için Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) de bildirilmesi gerekir.

81. Bu bağlamda İçtüzük'ün 75. maddesinin (5) numaralı fıkrası uyarınca işbu kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihe kadar özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıklara ilişkin alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğraması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlali iddiasıyla yapılmış olan başvurular ile bu tarihten sonra kaydedilecek aynı mahiyetteki başvuruların incelenmesinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından itibaren altı ay süreyle ertelenmesine karar verilmesi gerekir.

82. Diğer taraftan kararın bir örneğinin yasama organına gönderilmesi somut başvuru bağlamında başvuru hakkının ihlalden kaynaklanan mağduriyetini bütünüyle gidermemektedir. Buna göre ihlalin sonuçlarına ilişkin *eski hâle* getirme kuralı çerçevesinde başvuru hakkının varsa zararlarının giderilmesi için bir imkân tanınması gerekmektedir (bazı

H. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurusunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

Başvuru Numarası : 2024/41763

Karar Tarihi : 8/7/2025

İ. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 10. Tüketici Mahkemesine (E.2020/412, K.2021/143) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/7/2025 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvuru, özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlığa ilişkin alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin olup, Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu'nun çoğunluğu tarafından Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkı ile bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ve ihlalin yapısal sorundan kaynaklandığı anlaşıldığından pilot karar usulünün uygulanmasına, yapısal sorunun çözümü için durumun TBMM'ye bildirilmesine ve kararın yayımlandığı tarihe kadar mülkiyet hakkının ihlal iddiası ile yapılmış olan başvurular ile bu tarihten sonra kaydedilecek aynı konuda yapılan ve karardan sonra yapılacak başvuruların incelenmesinin kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından itibaren dört ay süreyle ertelenmesine karar verilmiştir.

Alacağın enflasyon karşısında değer kaybına uğratılması nedeniyle başvurucunun, Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiği açısından çoğunluk görüşüne katılmakla birlikte, aşağıda belirttiğimiz nedenlerle, giderim açısından ihlalin yapısal sorundan kaynaklandığı ve pilot karar usulünün uygulanması gerektiği yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz. Şöyle ki;

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nda (m.118), temerrüde düşen borçlunun, temerrüde düşmekte kusuru olmadığını ispat etmedikçe, borcun geç ifasından dolayı alacaklının uğradığı zararı gidermekle yükümlü olduğu düzenlenmiştir. Aynı Kanunda (m.120), para borçlarında temerrüde düşülmesi halinde borçlunun kusurlu olup olmadığına bakılmaksızın alacaklının temerrüt faizi isteyebileceği, uygulanacak yıllık temerrüt faizi oranının, sözleşmede kararlaştırılmamışsa faiz borcunun doğduğu tarihte yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre belirleneceği, sözleşme ile kararlaştırılacak yıllık temerrüt faizi oranının, sözleşmede belirlenen yıllık faiz oranının yüzde yüz fazlasını aşamayacağı, akdî faiz oranı kararlaştırılmakla birlikte sözleşmede temerrüt faizi kararlaştırılmamışsa ve yıllık akdî faiz oranı da yasal mevzuatta belirtilen faiz oranından fazla ise, temerrüt faizi oranı hakkında akdî faiz oranının geçerli olduğunu düzenlenmiştir.

Türk Borçlar Kanunu'nun faizin belirlenmesi konusunda atf yaptığı yasal mevzuat 3095 sayılı Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanun olup, söz konusu Kanun'un 1. maddesinde, Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanununa göre faiz ödenmesi gereken hallerde, miktarı sözleşme ile tespit edilmemişse bu ödeme yıllık yüzde oniki oranı üzerinden yapılacağı, Cumhurbaşkanı'nın, bu oranı aylık olarak belirlemeye, yüzde onuna kadar indirmeye veya bir katına kadar artırmaya yetkili olduğu, aynı Kanun'un 2. maddesinde ise, bir miktar paranın ödenmesinde temerrüde düşen borçlunun, sözleşme ile aksi kararlaştırılmadıkça, geçmiş günler için 1 inci maddede belirlenen orana göre temerrüt faizi ödemeye mecbur olduğu, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının önceki yılın 31 Aralık günü kısa vadeli avanslar için uyguladığı faiz oranının, yukarıda açıklanan miktardan fazla olması halinde, arada sözleşme olmasa bile ticari işlerde temerrüt faizinin bu oran üzerinden istenebileceği, söz konusu avans faiz oranının, 30 Haziran günü önceki yılın 31 Aralık günü uygulanan avans faiz oranından beş puan veya daha çok farklı ise yılın ikinci yarısında bu oran geçerli olacağı, temerrüt faizi miktarının sözleşmede kararlaştırılmamış olduğu hallerde, akdî faiz miktarı yukarıdaki fıkralarda öngörülen miktarın üstünde ise, temerrüt faizinin, akdî faiz miktarından az olamayacağı düzenlenmiştir.

Türk Borçlar Kanunu'nun 122. maddesinde ise, alacaklının temerrüt faizini aşan bir zarara (munzam veya aşkın zarar) uğramış olması halinde, borçlunun kendisinin hiçbir kusuru bulunmadığını ispat etmedikçe, bu zararı da gidermekle yükümlü olduğu, temerrüt faizini aşan zarar miktarının görülmekte olan davada belirlenebiliyorsa, davacının istemi üzerine hâkimin, esas hakkında karar verirken bu zararın miktarına da hükmedeceği belirtilmiştir.

Yukarıda yer verilen yasal mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, alacaklı, para borcunun ifasında geciken borçludan herhangi bir zararı olduğunu ispat etmek zorunda olmaksızın asıl alacak ile birlikte temerrüt faizini de isteyebilecek olup, borçlu kusurlu olmadığını ispat ederek bu faizi ödemekten kurtulamayacaktır. Ancak, alacaklının temerrüt faizini aşan bir zararı varsa, borçlu temerrüde düşmekte kusurlu olmadığını ispat etmedikçe, borçlu bu zararı da tazmin ile yükümlüdür. Enflasyonun çok yüksek seyir izlediği dönemlerde kanuni temerrüt faizinin enflasyona göre daha düşük kalması halinde borçlunun faiz ile enflasyon arasındaki farkı Türk Borçlar Kanunu'nun 122. maddesine göre istemesi mümkündür. Söz konusu düzenlemede borçlunun temerrüt faizini aşan bir zararı olduğunu ispat etmesi aranmamakta sadece borçluya kusurlu olmadığını ispat ederek aşkın zarar tazminden kurtulma hakkı tanınmaktadır. Kanun koyucu temerrüt faizi ile aşkın zararın talep edilebilmesi açısından borçlunun kusurunun rolünü farklı düzenlemiş, ancak aşkın zararın alacaklı tarafından ispatı için özel bir düzenleme öngörmemiştir. Hal böyle olunca, temerrüt faizinin düşük kaldığı enflasyonist dönemlerde alacaklının aşkın zararını isteyebilmesi için ayrıca zararın varlığını da ispat etmesi gerektiği TBK'nın 122. maddesinde yer alan bir kural veya koşul değildir. Alacağın enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğramasına rağmen, alacaklıya aşkın zararın varlığını ispat zorunluluğu yüklenmesi tamamen Yargıtay içtihatları çerçevesinde gelişmiş bir uygulama olup, bu bağlamda kanunilikten ziyade bir uygulama sorunu olarak ortaya çıkmaktadır.

Anayasa Mahkemesi'nin Ano İnşaat Ve Ticaret Ltd. Şti. başvurusu'na (Başvuru Numarası: 2014/2267, Karar Tarihi: 21/12/2017, R.G. Tarih ve Sayı: 25/1/2018-30312) ilişkin kararında, başvurunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödenmesine karşın, derece mahkemelerinin başvurunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamunun yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine bozulduğu belirtilerek, başvurucuya şahsi olarak aşırı ve olağan dışı bir külfet yüklendiği, bun nedenle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararından sonra bazı Yargıtay Daireleri içtihatlarını değiştirmiş ve aşkın (munzam) zarara hükmedilmesi için alacaklının ispat yükümlülüğü bulunmadığına karar vermiştir.

Örneğin, Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 6.12.2018 tarihli ve E. 2018/3765 K. 2018/4907 sayılı kararında, "...Dairemizce uzun yıllar munzam zararın varlığını davacı alacaklının somut delillerle kanıtlamak zorunda olduğu kabul edilip uygulanmış olmakla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru sonucunda vermiş olduğu, 21.12.2017 gün ve 2014/2267 Sayılı başvuru numaralı kararına konu uyuşmazlıkta, başvurunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratılarak ödendiği anlaşıldığından başvurucuya şahsi ve olağan dışı bir külfet yüklendiği, bu tespite rağmen derece mahkemelerinin başvurunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamu yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin

başvurucu aleyhine değerlendirilip mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmiş olması karşısında, hak ihlâline neden olmamak düşüncesiyle munzam zararın somut delillerle kanıtlanması gerektiği uygulamasından vazgeçilmiş, gelişen ekonomik koşullar, mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasındaki adil dengenin korunması Anayasa Mahkemesi'nin ihlâl kararlarının bağlayıcılığı göz önünde tutularak enflasyon ve buna bağlı olarak döviz kurları, mevduat faizleri, devlet tahvilleri ve diğer yatırım araçlarının faiz oranları ile birlikte getirilerinin temerrüt faizden fazla olması halinde munzam zararın varlığının karine olarak kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir..."denilerek, enflasyonist dönemlerde aşkın zararın varlığının karine olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yine Yargıtay 6. Hukuk Dairesi'nin 13.01.2025 tarihli, 2024/3534 E. ve 2025/15 K. sayılı kararında, kişinin mal varlığında meydana gelen azalmanın mülkiyet hakkının ihlâli niteliğinde olduğu munzam zarar ispatı konusunda katı ispat kurallarına bağlı kalındığında ihlâl kararları verildiği ve tazminata hükmedildiği yine yüksek enflasyonist dönemlerde borçlunun borcunu ödemeyerek düşük temerrüt faizinden yararlanarak haksız kazanç elde ettiği ve borçlunun borcunu ödememesi, direngen durumda olması nedeniyle mahkemelerdeki dava sayısının hızla arttığı görüldüğü, bu nedenle yüksek enflasyonist dönemde soyut yöntemin dikkate alınması tüm bu sakıncaları ortadan kaldırarak, adaletin gerçekleşmesini sağlayacağı, her somut olayın özelliği de dikkate alınarak bulunulacak zarar miktarının TBK'nun 50 ve 51. maddeleri (mülga BK'nın 42 ve 43 md) kapsamında değerlendirilerek belirlenmesi gerektiği, mahkemece konusunda uzman bilirkişi veya bilirkişi kurulundan yukarıda belirtilen ekonomik unsurlar dikkate alınarak oluşturulan sepet hesabına göre davacı alacaklının temerrüt faizini aşan bir zarara uğrayıp uğramadığı tespit edilerek, varsa bu zarar miktarından da davacı tarafından tahsil edilen temerrüt faiz miktarı çıkartılarak, davacının munzam zarar miktarı bulunup davacı alacaklının aşkın zararının (munzam) tahsiline karar verilmesi gerekirken, davacının somut olarak zararını ispatlayamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi doğru görülmediği ve kararın bozulması gerektiği belirtilmiştir.

Yukarıda yer verilen Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay içtihatlarına rağmen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve bazı Yargıtay Dairelerinin içtihatları, enflasyonist dönemlerde bile alacaklının temerrüt faizini aşan munzam (aşkın) zararının varlığını ispatlaması gerektiği yönünde devam etmiştir. Nitekim somut olayda Yargıtay 3. Hukuk Dairesi 12.03.2024 tarihli kararı ile başvurusunun munzam zarar talebini reddetmiştir. Kararda Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 29.03.2022 tarihli 2021-11-938 E. ve 2022/401 K. sayılı kararının da bu yönde olduğu belirtilmiştir. Munzam zarar için alacaklıyı ispat külfeti altına sokan diğer kararlara gerekçe kısmında yer verildiğinden burada ayrıca değinilmeyecektir.

Söz konusu içtihat farklılıklarının, Türk Borçlar Kanunu'nun 122. maddesinin yorumlanması ve uygulanmasına ilişkin olduğu açık olup, Türk Hukukunda paranın enflasyon karşısında değer kaybına uğraması nedeniyle alacaklının başvurabileceği etkin bir mekanizmanın bulunmadığının kabul edilmesi mümkün değildir. Türk Borçlar Kanunu'nun 122. maddesi alacaklının aşkın zararını tazmin etmesine imkan veren bir düzenleme olup, yerel mahkemelerin katı bir yorum benimsemesi ve alacaklıya olağandışı bir külfet yüklenmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, Ano İnşaat Ve Ticaret Ltd. Şti. başvurusunda olduğu üzere Anayasa'nın 35. maddesi çerçevesinde hak ihlali kararı vererek, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesi uyarınca mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verebilecektir.

Başvuru Numarası : 2024/41763

Karar Tarihi : 8/7/2025

Somut başvuruda başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edilmesi, çoğunluk görüşünde iddia edildiğinin aksine yapısal bir sorundan kaynaklanmamakta olup, mahkemelerin Türk Borçlar Kanunu'nun 122. maddesini Anayasa'ya uygun yorumlamamasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerle somut başvuru açısından pilot karar uygulaması yapılarak TBMM'ye bildirimde bulunulması ve benzer başvuruların görüşülmesinin kararın Resmi Gazete'de yayımlanmasından dört ay sonraya ertelenmesi yerine 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin 1. ve 2. fıkraları uyarınca yeniden yargılama yapılmak ve ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için dosyanın ilgili mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

Açıklanan nedenlerle başvurucunun, Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiği yönündeki çoğunluk görüşüne katılmakla birlikte, giderim yönünden yeniden yargılamaya hükmedilmesi kanaatinde olduğumuzdan, ihlalin yapısal bir sorundan kaynaklandığı ve pilot karar uygulaması yapılması yönündeki çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye
Selahaddin Menteş

Üye
Muhterem İnce

Üye
Ömer Çınar